

โบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัศมี ชูทรงเดช*

อารัมภบท

ในอดีตเมื่อประมาณ 40,000 กว่าปีมาแล้ว ประเทศไทยและดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปรากฏการณ์ของการเกิดธารน้ำแข็งครั้งสุดท้าย (Last glacial) ในบริเวณขั้วโลกเหนือและใต้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านธรณีสัณฐานและสภาพแวดล้อม ในขณะที่พื้นที่หลายๆ แห่งของโลก เช่นทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป เอเชีย เป็นต้น ถูกปกคลุมด้วยธารน้ำแข็ง บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณอ่าวไทยค่อนข้างจะเหือดแห้งและพื้นที่บางส่วนเชื่อมติดเป็นแผ่นดินเดียวกับกับเกาะสุมาตรา ซวา บอร์เนียวในประเทศอินโดนีเซีย และเกาะปาเลาวันในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งถูกเรียกว่า “แผ่นดินซุนดา” (Sundaland) (Bellwood : 1997, 16-38) (รูปที่ 1) บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามัน ด้านอ่าวพังงาและอ่าวลึกก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน โดยพื้นที่แนวชายฝั่งจะห่างออกจากทะเลประมาณมากกว่า 30 กิโลเมตร และน้ำทะเลลดลงประมาณ 20 เมตร อ่าวจะแห้งลงและดินเจิน (Anderson : 1990 ; Heaney : 1991)

นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแล้ว ช่วงระยะนี้ยังมีการพบหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับร่องรอยของมนุษย์ปัจจุบันในแหลมมลายูและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะก่อนหน้านี้ไม่เคยปรากฏหลักฐานของมนุษย์ในบริเวณดังกล่าวมาก่อนเลย แหล่งโบราณคดีที่สำคัญที่มีการพบหลักฐานกระดูกคนมีอยู่เพียงไม่กี่แห่งในภูมิภาคนี้ได้แก่ แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบี๊ จังหวัดกระบี่ (สุรินทร์ ภูษจร : 2527) แหล่งโบราณคดี เฝิงผาด้าลวด จังหวัดแม่ฮ่องสอน (รัศมี ชูทรงเดช : 2545ข) แหล่งโบราณคดีถ้ำ กูนุง รันตูห์ (Gua Gunung Runtuh) รัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย (Zuraina Majid : 1994) แหล่งโบราณคดีถ้ำนืออาร์ (Niah) เกาะบอร์เนียว ประเทศมาเลเซีย (Zuraina Majid : 1982) และแหล่งโบราณคดีตาบง (Tabon) เกาะปาเลาวัน ประเทศฟิลิปปินส์ (Fox : 1970) หากพิจารณาจากหลักฐานซากบรรพชีวิน (Fossil) ของสายพันธุ์บรรพบุรุษของมนุษย์

¹ บทความนี้เป็นบทความที่ปรับจากชื่อเดิม “ก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่ในบริบทของประเทศไทยและดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ซึ่งผู้เขียนในเคยนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ “กระบี่ 40,000 ปี” วันที่ 23 พฤศจิกายน 2542

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

(*Homo erectus*) ที่มีอายุเก่าแก่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอายุประมาณหนึ่งล้านกว่าปีมาแล้ว มีการพบเฉพาะในประเทศอินโดนีเซียเท่านั้น (Hutterer : 1985; Pope : 1985) การปรากฏหลักฐานของคนในพื้นที่ที่ไม่มีร่องรอยของซากบรรพชีวินของคนมาก่อน ทำให้เกิดข้อกังขาสำหรับนักโบราณคดี และนักโบราณมานุษยวิทยาหรือนักมานุษยวิทยากายภาพว่าคนปัจจุบันที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นมีสายวิวัฒนาการมาอย่างไร มาจากไหน หรือว่าอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้มาก่อน คนเหล่านี้มีเชื้อสายอะไร มีลักษณะวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างไร อาจจะกล่าวได้ว่าหลักฐานจากแหล่งโบราณคดีที่กล่าวมาในข้างต้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาวิวัฒนาการของคนดั้งเดิมที่พัฒนาลักษณะทางกายภาพเหมือนคนปัจจุบัน (*Homo sapiens sapiens*) ที่เคยอาศัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นรากฐานความรู้ที่สำคัญที่จะช่วยคลี่คลายปมคำถามเกี่ยวกับเรื่อง ความซับซ้อนและความหลากหลายของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระยะต่อมา

กระบี่เป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีความร่ำรวยทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม กว่าทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่ ดินแดนชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินไทยในอดีต โดยเฉพาะผลการขุดค้นที่ได้จากแหล่งโบราณคดี หลังโรงเรียน ในเทือกเขาหินปูนที่ตำบลทับปรีก อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ที่มีการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ในชั้นวัฒนธรรมล่าสุด บ่งบอกการเข้ามาอยู่อาศัยในเพิงผาดังกล่าวเมื่อประมาณ 43,000 ปีมาแล้ว (Anderson : 1997, 613) และผลการขุดค้นพบโครงกระดูกคนดั้งเดิม (*Homo sapiens sapiens*) ที่แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีเยว ตำบลกระบี่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีอายุประมาณ 25,000 ปีมาแล้ว (สุรินทร์ ภูขจร : 2537, 163) ด้วยเหตุที่แหล่งโบราณคดีทั้งสองเป็นแหล่งที่มีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยใช้ศาสตร์ต่างๆ ช่วยในการวิเคราะห์ตีความ ตลอดจนมีการพบหลักฐานที่หนาแน่นและมีค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ที่แน่นอน จึงอาจจะนับได้ว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่เป็นกุญแจสำคัญของการศึกษาโบราณคดีสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย (ดูคำนิยามในหัวข้อถัดไป) ไม่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่รวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และของโลกอีกด้วย

อย่างไรก็ดี รายละเอียดของข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีมักจะอยู่ในแวดวงที่จำกัด โดยเฉพาะในหมู่นักโบราณคดี ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ หรือนักวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น นักธรณีวิทยา นักละอองเรณูวิทยา นักมานุษยวิทยากายภาพ เป็นต้น แม้ว่าจะมีความพยายามเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ แล้วก็ตาม (เช่น Anderson : 1987; กรมศิลปากร : 2532, 2533; สารานุกรมภาคใต้ : 2529; ศรีศักร วัลลิโภดม : 2534) ก็ยังเป็นการยากสำหรับประชาชนทั่วไป

ที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความสำคัญของช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลายต่อประวัติศาสตร์ของสังคมและวัฒนธรรมประเทศไทย เนื่องจากขาดการสังเคราะห์ประมวลข้อมูลทั้งหมดและเชื่อมโยงภาพรวมเข้าด้วยกัน

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้มีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอภาพรวมพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เคยอาศัยอยู่ในกระบี่เมื่อประมาณ 40,000 ถึง 7,500 ปีมาแล้ว โดยจะลำดับการนำเสนอครั้งนี้ *ประการแรก* เริ่มจากการย้อนรอยอดีตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อันเป็นการปูพื้นฐานของการค้นคว้าและประเมินสถานภาพองค์ความรู้เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน *ประการที่สอง* กล่าวถึงเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่ในบริบทของประเทศไทย และ *ประการสุดท้าย* จะเชื่อมโยงความสำคัญของหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในกระบี่เข้าสู่บริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำนิยาม

ผู้เขียนขอนิยามคำศัพท์ที่ใช้ในบทความนี้ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบความหมายของศัพท์เฉพาะที่ใช้ในแวดวงวิชาการโบราณคดี และมีความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

สมัยไพลสโตซีน (Pleistocene Epoch) หมายถึง สมัยทางธรณีวิทยาที่ปรากฏธารน้ำแข็งปกคลุมพื้นที่หลายบริเวณของโลก ถูกเรียกว่า “ยุคน้ำแข็ง” (คณะอนุกรรมการจัดทำพจนานุกรมธรณีวิทยา : 2530, 92) มีอายุระหว่าง 1.8 ล้านปีถึง 10,000 ปีมาแล้ว สมัยไพลสโตซีนนี้จะเกิดธารน้ำแข็งสลับกับอากาศอบอุ่น เป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์มานุษยชาติ เพราะสายพันธุ์บรรพบุรุษของคนเริ่มปรากฏเป็นครั้งแรกในทวีปอฟริกา

สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย (Terminal Pleistocene) หมายถึง ระยะเวลาสุดท้ายของการเกิดธารน้ำแข็งมีอายุประมาณ 125,000-11,500 ปีมาแล้ว (Orchiston and Siesser : 1982, 134-5) ส่วนช่วงสุดท้ายก่อนการเปลี่ยนเข้าสู่สมัยโฮโลซีน มีอายุระหว่าง 16,000-11,500 ปีมาแล้ว (Roberts : 1998, 255)

สมัยโฮโลซีน (Holocene Epoch) หมายถึง สมัยทางธรณีวิทยาที่ต่อจากสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย หรือบางครั้งถูกเรียกว่า “หลังไพลสโตซีน” มีอายุระหว่าง 10,000 ปีมาแล้ว ถึงปัจจุบัน อากาศอบอุ่น (Roberts : 1998, 255) ในที่นี้ผู้เขียนใช้การแบ่งนักวิชาการของจีนเป็นหลัก (Sun and Chen : 1991, 542) โดยแบ่งเป็นสมัยย่อยๆ ดังนี้คือ โฮโลซีนตอนต้น (10,000-7,500 ปีมาแล้ว) โฮโลซีนตอนกลาง (7,500-2,500 ปีมาแล้ว) และโฮโลซีนตอนปลาย (2,500 ปีมาแล้วถึงปัจจุบัน)

เพื่อสะดวกในการจัดลำดับพัฒนาการทาง วัฒนธรรม อายุดังกล่าวอาจจะแตกต่างกันบ้างตามเกณฑ์ของนักธรณีและนักโบราณคดีแต่ละคน

วัฒนธรรมทางโบราณคดี (Archaeological culture) หมายถึง วัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นผลผลิตของพฤติกรรมของคนในสังคมที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งในอดีต โดยวัตถุทางวัฒนธรรมนี้มีความเหมือนหรือคล้ายกัน และพบอย่างกว้างขวางในหลายพื้นที่ เป็นจำนวนมากๆ เช่น พระพุทธรูปปางลีลา เป็นรูปแบบทางศิลปะที่โดดเด่นของวัฒนธรรมสุโขทัย นักโบราณคดีใช้เกณฑ์นี้ในการกำหนดวัฒนธรรมที่ศึกษา

องค์รวมทางวัฒนธรรม (Holistic view of culture) หมายถึง การศึกษาวัฒนธรรมของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันหรือในอดีตโดยการว่าเป็นระบบรวมใหญ่ ประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่มีหน้าที่เฉพาะและมีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ ระบบการดำรงชีพ ระบบการตั้งถิ่นฐาน ระบบเทคโนโลยี ระบบการจัดองค์กรทางสังคม ระบบความเชื่อ เป็นต้น

คาร์บอน 14 (C14) หมายถึง เทคนิคการกำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ ที่วัดการสลายตัวของคาร์บอนที่สะสมอยู่ในสิ่งมีชีวิตขณะที่มีชีวิตอยู่ วิธีการกำหนดอายุโดยคาร์บอน 14 เป็นวิธีที่นักโบราณคดีนิยมใช้กำหนดอายุยุคสมัยทางโบราณคดี ตัวอย่างที่นำไปกำหนดอายุที่ดีได้แก่ถ่านหรืออินทรียัดตุต่างๆ อายุที่ได้จากการวิธีคาร์บอน 14 มักจะมีคำว่า BC (Before Christ= ก่อนคริสตกาล) หรือ BP (Before Present= ปีมาแล้ว หรือปีก่อนปัจจุบัน)

ออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์ (Australoid-Melanesoid) หรือ ออสตราโล-เมลานีเซียน (Australo-Melanesian) หมายถึง กลุ่มประชากรที่มีลักษณะทางกายภาพและทางพันธุกรรมเฉพาะกลุ่ม จัดอยู่ในกลุ่มประชากรออสตราลอยด์ (Australoid) มีลักษณะของหัวกระโหลกยาวและหน้าแคบ (Jacob and Soepriyo : 1994, 57-59) คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อยู่ในกลุ่มออสตราลอยด์ ได้แก่ พวกนิกริโต เช่นกลุ่มชาไก ในประเทศไทยและมาเลเซีย กลุ่มอักตา (Agta) ในฟิลิปปินส์ เป็นต้น (Bellwood : 1997, 71-72)

ย้อนอดีตสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่

ก่อนที่จะวิเคราะห์ความสำคัญของก่อนประวัติศาสตร์กระบี่ในบริบทของประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนคิดว่ามีความจำเป็นที่ควรจะต้องรู้ความเป็นมาของประวัติการค้นพบและการศึกษาวิจัย อันจะทำให้เราทราบถึงสถานการณ์ของการดำเนินงานโบราณคดีที่ผ่านมา โดยจะขอเกริ่นถึงการศึกษาค้นคว้าในอดีตและประเมินสถานภาพองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

โดยสังเขป เพื่อจะให้เห็นภาพรวมกว้างๆ ของพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ปัจจุบัน และทำให้เห็นภาพเรื่องราวของคนในอดีตที่เคลื่อนไหว

งานค้นคว้าทางโบราณคดีในอดีต

เมื่อเปรียบเทียบกับภารกิจงานโบราณคดีในภูมิภาคอื่นๆ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคกลาง การค้นพบแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกระบี่จัดว่าน้อยมาก แต่ผลของการศึกษาของแหล่งโบราณคดีไม่กี่แห่งนั้น ได้เติมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดกระบี่และสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับการศึกษาโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การค้นพบจะมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การค้นพบโดยบังเอิญ ซึ่งมักจะพบโดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในท้องที่ และการค้นพบโดยการดำเนินงานทางโบราณคดี ซึ่งมักจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อค้นหาแหล่งโบราณคดีในพื้นที่

แม้ว่าจะมีการค้นพบแหล่งโบราณคดีต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่โดยชาวบ้านท้องถิ่นมาเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่เมื่อประมาณ พ.ศ. 2498 เช่น นายหน่วย ปลีกาญจน์ พบ “ถ้ำหัวกระบี่โหลก” ในอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ แต่ในขณะนั้นก็ไม่มีผู้ใดทราบว่ภาพเขียนต่างๆ คืออะไร? มีความหมายอย่างไร? จนกระทั่งมีนายเล็ก สุริยประสิทธิ์ ไปแจ้งให้กับนายเสวก กลาง หัวหน้าหน่วยการศึกษาอำเภออ่าวลึก และได้เขียนบันทึกเรื่องราวเผยแพร่ในหนังสือของจังหวัด (อมราขันติสิทธิ์ : 2529, 1409-1414) ซึ่งภายหลังถ้ำแห่งนี้ถูกเรียกว่า “ถ้ำผีหัวโต” ในปี พ.ศ. 2522 โดยคณะสำรวจไทย-อเมริกัน นำโดยผ.ศ. ดร.พรชัย สุจิตต์ จากภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากรในขณะนั้น ศาสตราจารย์ดักลาส แอนเดอร์สัน และศาสตราจารย์วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน จากภาควิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยบราวประเทศสหรัฐอเมริกา (ดักลาส แอนเดอร์สัน และพรชัย สุจิตต์ : 2523) ซึ่งจัดว่าทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในบริเวณจังหวัดกระบี่อย่างจริงจังเป็นคณะแรก ความจริงแล้วคณะสำรวจชุดนี้ได้ทำการสำรวจพื้นที่จังหวัดกระบี่หลายครั้งนับตั้งแต่พ.ศ. 2517 พบแหล่งโบราณคดีประมาณ 20 แห่ง ได้แก่ แหล่งโบราณคดีเขาขนานน้ำ แหล่งโบราณคดีถ้ำผีหัวโต แหล่งโบราณคดีหน้าชิง เป็นต้น เป้าหมายของคณะสำรวจคือเพื่อศึกษาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่อาศัยอยู่ในกระบี่

แหล่งโบราณคดีที่คณะสำรวจพบว่ามีหลักฐานที่น่าสนใจ คือแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียน (Anderson : 1988, 45) ดังนั้นการดำเนินงานขุดค้นอย่างจริงจังจึงเริ่มเมื่อประมาณพ.ศ. 2526

และ 2528 (คักลาส แอนเดอร์สัน และพรชัย สุจิตต์ : 2523; Anderson : 1987, 1988) ผลการศึกษาพบว่าแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนมีความเก่าแก่ถึง 43,000 ปีมาแล้ว และอยู่อย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่ง 2,500 ปีมาแล้ว จึงทำให้แหล่งโบราณคดีแห่งนี้กลายเป็นแหล่งที่สำคัญไปโดยปริยาย ทั้งที่ตอนแรกผู้วิจัยเองก็ไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่าแหล่งจะเก่าเท่านี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งโบราณคดีอายุเก่าที่สุดในภาคใต้เท่าที่มีการขุดค้นอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องระบบนิเวศวิทยาโบราณกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมชายฝั่งทะเลในอดีต ศาสตราจารย์แอนเดอร์สันได้จัดแบ่งลำดับยุคสมัยของการเข้าอยู่อาศัยในเพิงผาแห่งนี้เป็น 3 ยุคสมัยใหญ่ๆ โดยใช้อายุคาร์บอน 14 เป็นหลัก คือ สมัยแรกเป็นสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย อายุประมาณ 43,000-27,000 ปีมาแล้ว พบหลักฐานของกองไฟประมาณ 12 กอง เครื่องมือเครื่องใช้ทำจากหิน เช่น เครื่องมือสะเก็ดหิน เครื่องมือแกนหินรูปร่างต่างๆ เครื่องมือทำจากเขนและกระดูกสัตว์ เศษกระดูกสัตว์ เป็นต้น สมัยโฮโลซีนตอนต้น อายุประมาณ 9,600-7,500 ปีมาแล้ว พบหลักฐานของเครื่องมือหินแกนหินกะเทาะหน้าเดียวและสองหน้า เครื่องมือสะเก็ดหิน กระดูกสัตว์และเปลือกหอยชนิดต่างๆ มากมาย และสมัยโฮโลซีนตอนปลาย อายุประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว (Anderson : 1997, 613) พบหลักฐานของโครงกระดูก ฝังร่วมกับขวานหินขัด เศษภาชนะดินเผาที่มีฐานหรือเชิง ลักษณะคล้ายกับภาชนะดินเผาที่เจอใน "วัฒนธรรมบ้านเก่า" จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในแต่ละสมัยนั้นจะไม่กล่าวในรายละเอียดในที่นี้ (โปรดดูบทความของแอนเดอร์สัน, 2542 ซึ่งแปลโดย สว่าง เลิศฤทธิ์)

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ขุดค้นงานค้นคว้าทางโบราณคดีในภาคใต้ ทั้งชายฝั่งทะเลอันดามันและชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย โดยโครงการโบราณคดีภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากรในขณะนั้น ก็เริ่มอย่างจริงจังเมื่อประมาณพ.ศ. 2522 เป็นต้นมา (กรมศิลปากร : 2533; นิติ แสงวัฒน์และคณะ : 2529; เขมชาติ เทพไชย : 2527; สายันต์ ไพรชาญจิตร : 2529; สุวิทย์ ชัยมงคล : 2532; อมราจันทร์สิทธิ์ : 2529) เนื่องจากก่อนหน้านี้พื้นที่ภาคใต้เป็นเขตพื้นที่สีแดงและสีชมพูในอดีตจึงทำให้ยากต่อเข้าไปทำงาน เพราะสภาพแวดล้อมแบบป่าร้อนชื้นที่เต็มไปด้วยปารกชฎและโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ อีกทั้งด้านชายฝั่งทะเลอันดามันมีสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงชัน การดำเนินงานในจังหวัดกระบี่ส่วนใหญ่จะเป็นการสำรวจเพื่อขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณคดีประเภทถ้ำ เช่น แหล่งโบราณคดีถ้ำถังตั้งเพิงผาที่มีภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่นแหล่งโบราณคดีถ้ำผีหัวโต แหล่งโบราณคดีแหลมท้ายแรด เกาะกาโรส แหล่งโบราณคดีแหลมไฟไหม้ เป็นต้น นอกจากนี้โครงการโบราณคดีภาคใต้ยังได้ทำการสำรวจพบแหล่งโบราณคดีรอบบริเวณอ่าวพังงา และอ่าวลึก รวมแหล่งโบราณคดีที่พบ

ในกระบี่และพังงา มีทั้งสิ้นประมาณ 50 แห่ง และได้ทำการขุดค้นแหล่งโบราณคดีบางแห่ง เช่น เขาเต่าห้า จังหวัดพังงา ซึ่งมีอายุอยู่ในช่วงสมัยโฮโลซีนตอนกลาง (สุวิทย์ ชัยมงคล และคณะ : 2530) นอกเหนือจากเขาเต่าห้าแล้ว แหล่งโบราณคดีอื่นๆ ที่สำรวจโดยกรมศิลปากรส่วนใหญ่จะไม่มีค่าอายุทางวิทยาศาสตร์วิธีคาร์บอน 14 มักจะใช้กำหนดอายุจากการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบของโบราณวัตถุกับแหล่งโบราณคดีที่มีค่าอายุในภูมิภาคเดียวกันหรือภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะภาพเขียนสีจะมีอายุอยู่ในช่วงสมัยโฮโลซีนตอนกลาง-ปลาย (ประมาณ 5,000-3,000 ปีมาแล้ว) (เจมชาติ เทพไชย และคณะ 2527)

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2534-2538 ศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูษจร จากภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ทำการสำรวจบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันตกจังหวัดชุมพร ระนอง พังงา กระบี่ ตรังและสตูล อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยวัฒนธรรมโหบินเนียนในประเทศไทย (ภาคใต้) งานของศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูษจร (Pookajorn 1991; สุรินทร์ ภูษจร และคณะ 2534; 2537) ได้ทำการศึกษาแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบี๊ จังหวัดกระบี่ และถ้ำชาไก จังหวัดตรังมาเปรียบเทียบกับข้อมูลชาติพันธุ์วรรณาทางโบราณคดีของกลุ่มสังคมที่หาอาหารตามธรรมชาติ “ชาไก” ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง การวิจัยนี้เป็นการนำเอาศาสตร์หลายสาขามาช่วยในการอธิบายและตีความหลักฐานทางโบราณคดี

หลังจากการสำรวจเบื้องต้นก็ได้เลือกขุดค้นแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบี๊ และถ้ำอ่าวโกบ บ้านหน้าชิง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เนื่องจากถ้ำอ่าวโกบยังขุดค้นไม่เสร็จจึงขอเสนอข้อมูลจากเฉพาะถ้ำหมอบี๊โดยสังเขป แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบี๊นี้ห่างจากแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนประมาณ 12 กิโลเมตร ศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูษจร จัดลำดับชั้นทางวัฒนธรรมเป็น 5 สมัย แต่รวมได้ 3 ยุคใหญ่ๆ ด้วยกัน โดยใช้อายุคาร์บอน 14 และรูปแบบของโบราณวัตถุเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง คือมีการเข้ามาอยู่อาศัยในถ้ำครั้งแรกในสมัย 1 จัดเป็นไพลสโตซีนตอนปลาย (ไม่มีอายุคาร์บอน 14 กำหนดอายุโดยการเปรียบเทียบรูปแบบโบราณวัตถุที่พบกับแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียน) เป็นชั้นที่อยู่อาศัยชั่วคราว พบหลักฐานของเครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียวทำจากหินกรวดแม่น้ำ กระดุกสัตว์ขนาดใหญ่ เมล็ดพืช กองไฟ สมัยที่ 2 สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย (25,000 ปีมาแล้ว) เป็นชั้นวัฒนธรรมที่มีการอยู่อาศัยและการฝังศพพบหลักฐานของกระดูกคน เพศหญิง อายุประมาณ 35-40 ปี เครื่องมือที่โดดเด่นจะเป็นเครื่องมือทำจากสะเก็ดหิน เช่น ขวานหินกะเทาะหน้าเดียว กะเทาะสองหน้า เครื่องมือทำจากกระดูกสัตว์ขนาดใหญ่ ทำจากเขากวาง กระดุกถูกเผาไฟ กองไฟ สมัยที่ 3 สมัยโฮโลซีนตอนต้น (10,000-8,400 ปีมาแล้ว) เป็นชั้นที่มีการอยู่อาศัยและเป็นที

ฝingshp พบโครงกระดูก 3 โครง เป็นโครงกระดูกของผู้หญิง 1 โครง และเด็ก 2 โครง ขวานหินกะเทาะที่มีรูปร่างคล้ายกับเครื่องมือตระกูลโฮบินเนียน (เป็นกลุ่มของเครื่องมือหินกะเทาะด้านเดียวเป็นรูปไข่ ขนาดต่างๆ กะเทาะรอบหินทั้งก้อน พบครั้งแรกในเมืองหัวบิ่นห์ ประเทศเวียดนาม จึงถูกเรียกว่า “เครื่องมือแบบโฮบินเนียน” ผู้เขียน) เครื่องมือสะเก็ดหิน เครื่องมือกระดูก เครื่องประดับทำจากเปลือกหอย กระดูกสัตว์ และลูกปัดทำจากแผ่นหิน เมล็ดพืช กองไฟ สมัยที่ 4 เป็นสมัยโฮโลซีนตอนกลาง (7,000-5,500 ปีมาแล้ว) เป็นชั้นที่อยู่อาศัยชั่วคราว พบเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินคล้ายกับที่พบในสมัยที่ 5 เครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียว และสองหน้า เครื่องทำจากกระดูก เครื่องมือสะเก็ดหิน กระดูกสัตว์ หอย และกองไฟ และสมัยหลังสุดที่มีร่องรอยการอยู่อาศัยในอดีตคือ สมัยที่ 5 สมัยโฮโลซีนตอนกลาง พบหลักฐานของเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ เครื่องมือหินขัด เครื่องมือสะเก็ดหิน เศษสะเก็ดหิน เครื่องมือกระดูก กระดูกสัตว์ที่เผาไฟและไม่เผาของทั้งสัตว์เล็กและสัตว์ใหญ่ หอยจากป่าชายเลนและหอยน้ำจืด (สุรินทร์ ภูษจร : 2537, 22-47)

กล่าวโดยสรุป การค้นคว้าในอดีตที่ผ่านมาทั้งโดยนักวิชาการชาวไทยและต่างประเทศได้ทำให้เห็นว่ามีการดำเนินการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังจากแหล่งโบราณคดีในจังหวัดกระบี่ เพียงหยิบมือเดียว เพราะมีผู้สนใจศึกษาอย่างละเอียดค่อนข้างจะน้อยมาก กระนั้นคุณประโยชน์จากการศึกษาที่ลุ่มลึกก็ทำให้เกิดความรู้ใหม่มากมายเกี่ยวกับคนดั้งเดิมที่อยู่ที่นี่ ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในอดีต

เรื่องก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่ในมิติของเวลา

จากการดำเนินงานทางโบราณคดีโดยหลายคณะวิจัยในจังหวัดกระบี่มาเป็นเวลาหลายปี ในที่นี้ผู้เขียนสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งโบราณคดีเฉพาะในจังหวัดกระบี่ ที่มีการขุดค้นอย่างเป็นระบบและมีค่าอายุทางวิทยาศาสตร์วิธีคาร์บอน 14 ที่เก่าถึงสมัยไพลสโตซีนตอนปลายเท่านั้น คือ แหล่งโบราณคดีเพิงผาลังโรงเรียน และถ้ำหมอบเขี้ยว ส่วนแหล่งโบราณคดีอื่นๆ ที่สำรวจโดยกรมศิลปากร เช่น แหล่งภาพเขียนสีต่างๆ นั้นไม่มีการขุดค้นและค่าอายุทางวิทยาศาสตร์ที่แน่นอน แต่ผู้เขียนก็จะกล่าวถึงบ้างในช่วงสมัยโฮโลซีนเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งโบราณคดีทั้งสองเท่านั้น

ผลการศึกษานี้สามารถจะนำมาประมวลสถานภาพของความรู้โดยมองพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของคนอยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดผ่านมิติของเวลาได้โดยสังเขปดังนี้

สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย (43,000-11,500 ปีมาแล้ว)

ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น สมัยไพลสโตซีนตอนปลายมีระยะเวลาครอบคลุมตั้งแต่ 125,000-11,500 ปีมาแล้วซึ่งเป็นระยะเวลาที่นานมาก ในที่นี้ผู้เขียนเลือกใช้เวลาที่เก่าที่สุดจากเพิงผาหลังโรงเรียนเป็นหลักและสิ้นสุดตามเวลาสากลที่กำหนดโดยนักโบราณคดีและนักธรณีวิทยาที่ประมาณ 11,500 ปีมาแล้ว

กล่าวคือเมื่อประมาณ 43,000 ปีมาแล้วในสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย มีร่องรอยการเข้ามาอาศัยอยู่ของคนตามถ้ำหรือเพิงผาริมอ่าว เช่นที่แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียน กระบี่ ตั้งอยู่ในแนวเทือกเขาหินปูนตะวันตก และจัดว่าเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในภาคใต้ ช่วงนี้สภาพแวดล้อมโบราณจะได้รับผลกระทบจากการเกิดธารน้ำแข็งในเขตขั้วโลกเหนือ ทำให้น้ำทะเลลดลง และตื้นเขิน แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนมีการอยู่อาศัย 3 ระยะคือระยะที่ 1 ตั้งแต่ 43,000-37,200 ปีมาแล้ว แหล่งโบราณคดีนี้อยู่ห่างจะชายฝั่งปัจจุบันประมาณ 30 กิโลเมตร น้ำทะเลลดลงประมาณ 20 เมตร ระยะที่ 2 ตั้งแต่ 37,000ถึง 34,000 ปีมาแล้ว น้ำทะเลลดประมาณ 20 เมตร และระยะสุดท้าย ตั้งแต่ 32,000-27,000 ปีมาแล้ว อยู่ห่างจากชายฝั่งปัจจุบันประมาณ 100 กิโลเมตร น้ำทะเลลดลงประมาณ 80 เมตร (Anderson : 1990, 25; 1997, 613)

ส่วนแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเขียวก็น่าจะได้รับผลกระทบที่คล้ายกับแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียน เพราะอยู่ห่างจากกันประมาณ 12 กิโลเมตร แหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีการเข้ามาอยู่ครั้งแรกเมื่อในช่วงเวลาเท่ากับระยะที่ 1 ของแหล่งโบราณคดีหลังโรงเรียน เป็นการอยู่อาศัยชั่วคราว แต่เมื่อประมาณ 25,000 ปีมาแล้ว พบหลักฐานของคนดั้งเดิมที่เป็นบรรพบุรุษของคนปัจจุบัน (*Homo sapiens sapiens*) 1 โครง ที่ถูกฝังไว้ที่แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเขียว ซึ่งจัดว่าเป็นการค้นพบโครงกระดูกที่เก่าที่สุดเท่าที่เคยพบมาในประเทศไทย ลักษณะทางกายภาพของกระดูกที่ค่อนข้างจะหนา เทอะทะ กรามขนาดใหญ่ นักมานุษยวิทยาภาพถ่ายจัดว่าเป็นคนออสโตรลอยด์-เมลานีซอยด์ (Australoid-Melanesoid) (Pookajorn : 1997) เป็นโครงกระดูกผู้หญิงอายุระหว่าง 35-40 ปีและเป็นโรคข้อกระดูกเสื่อม (Degenerative arthristic) ประพิศ ชูศิริ นักมานุษยวิทยาภาพถ่ายกรมศิลปากร ได้วิเคราะห์ว่าโรคนี้อาจจะเกิดจากการทำงานหนักเป็นระยะเวลานาน และอาการของโรคจะเริ่มมาปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงที่อายุมากขึ้น (Choosiri : 1993; Pookajorn : 1997) อย่างไรก็ตามก็ตีโครงกระดูกนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ทราบว่ากลุ่มคนก่อนประวัติศาสตร์มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของการตาย นอกเหนือจากใช้เพิงผาเป็นที่อยู่อาศัยแล้วก็ยังมีฝังศพคนตายไว้ในบริเวณเดียวกันอีกด้วย

สำหรับหน้าที่ของแหล่งโบราณคดีหลังโรงเรียน และถ้ำหมอเขียว แสดงว่าเพิงผาถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องหลายระยะ เพราะมีร่องรอยของกองไฟหลายกอง แหล่งโบราณคดีทั้งสองถูกเลือกเพราะอยู่ในตำแหน่งที่ปลอดภัยและป้องกันภัยจากสัตว์ป่าได้ นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้แหล่งน้ำ แหล่งอาหารและแหล่งทรัพยากรอื่นๆ เช่น วัสดุหินชนิดต่างๆ สำหรับทำเครื่องมือเครื่องใช้ ในขณะที่เดียวกันแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเขียวก็ถูกใช้เป็นแหล่งฝังศพอีกด้วยในสมัยต่อมา

สำหรับเรื่องอาหารการกิน คนโบราณทั้งสองแหล่งโบราณคดีมีการดำรงชีพโดยการล่าสัตว์ จับสัตว์น้ำ และเก็บหาอาหารทั้งพืชและสัตว์ อาหารมีการทำให้สุก เป็นที่น่าเสียดายที่กระดูกสัตว์ที่พบจากแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนยังไม่มี การวิเคราะห์อย่างละเอียดว่ามีสัตว์ชนิดใดบ้าง ส่วนสัตว์น้ำไม่พบหลักฐานของสัตว์จากทะเล ซึ่งสอดคล้องกับภูมิฐานที่บ่งชี้ว่าแหล่งโบราณคดีอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 100 กิโลเมตร ส่วนสัตว์ที่พบจากถ้ำหมอเขียวเป็นสัตว์จากป่าหลากหลายชนิด สัตว์ขนาดใหญ่ ได้แก่ ควายป่า สัตว์จำพวกวัว หมู สัตว์ขนาดกลาง ได้แก่ สัตว์กึ่งจำพวกกวาง เก้ง กระซังเล็ก และสัตว์ขนาดเล็ก ได้แก่ ค่าง ลิง บ่าง ชะนี กระรอก หนูหริ่ง เม่น เป็นต้น (เขวลักษณ์ ชัยมณี : 2537, 117) ส่วนสัตว์น้ำจำพวกหอยมากมายหลายชนิดนั้นเป็นหอยที่เก็บจากป่าชายเลน หอยทะเล และหอยน้ำจืด หลักฐานจากกระดูกสัตว์ทำให้ทราบว่าคนโบราณรู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากระบบนิเวศที่แตกต่างกันทั้งในป่าผลัดใบจำพวก ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบชื้น ป่าพรุน้ำจืด และป่าชายเลน ในช่วงที่อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเล นอกจากนี้หลักฐานของละอองเรณูบ่งบอกว่าลักษณะของสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกับแหล่งโบราณคดีเป็นป่าพรุน้ำจืด (มนัส วัฒนาศักดิ์ : 2537, 98-96)

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ เป็นเครื่องมือหินกะเทาะพบทั้งที่ทำจากแกนหิน และสะเก็ดหิน แต่ความโดดเด่นของหลักฐานจากทั้งสองแหล่งคือ มีปริมาณของเครื่องมือสะเก็ดหินมากกว่าเครื่องมือที่ทำจากแกนหิน โดยคัดเลือกหินเนื้อละเอียดเช่นหินเชิร์ต หินแจสเปอร์ หินกึ่งเซอร์ไพรท์ มีรูปแบบหลายแบบ เช่นเครื่องมือคล้ายใบมีด เครื่องมือที่กะเทาะทั้งสองหน้า เป็นต้น มีกิจกรรมการกะเทาะทำเครื่องมือ และซ่อมแซมเครื่องมือหินในที่พักอาศัย นอกเหนือจากเครื่องมือหินแล้วยังมีการทำเครื่องมือจากวัสดุประเภทกระดูกและเขาสัตว์ด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรูปแบบเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยทั้งสองคือศาสตราจารย์แอนเดอร์สัน และศาสตราจารย์สุรินทร์ ภูขจร ต่างก็สรุปว่าเครื่องมือสะเก็ดหินเป็นลักษณะรูปแบบเครื่องมือในสมัยไพลสโตซีนตอนปลายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สุรินทร์ ภูขจร : 2537, 135-159; Anderson : 1990, 72)

เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมของความหนาแน่น และความหลากหลายของหลักฐานต่างๆ ที่ยังมีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับคนในสมัยหลังๆ อาจจะสันนิษฐานได้ว่าคนโบราณสายพันธุ์ ออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำและเพิงผาทั้งสองแห่งนี้ น่าจะมีขนาดสัณฐานขนาดเล็ก มีวิถีชีวิตด้วยการหาอาหารตามธรรมชาติ มีการเคลื่อนย้ายบ่อยๆ ตามความอุดมสมบูรณ์ของ แหล่งทรัพยากรในระบบนิเวศน์ที่แตกต่างกันเป็นหลัก แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนถูกเข้ามา ใช้ก่อนแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีขาว แต่ก็ไม่อาจจะระบุได้อย่างชัดเจนว่าคนโบราณที่อาศัยอยู่ใน เพิงผาและถ้ำทั้งสองว่าอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน แต่ความคล้ายคลึงของโบราณวัตถุแสดงว่าน่าจะ มีความสัมพันธ์กัน

สมัยโฮโลซีนตอนต้น (10,000-7,500 ปีมาแล้ว)

เมื่อประมาณ 10,000 ปีมาแล้วเกิดน้ำแข็งละลาย และน้ำทะเลขึ้นสูงขึ้นจากเดิม พื้นที่ชายฝั่ง ทะเลอันดามัน และอ่าวไทย ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการขึ้นของน้ำทะเลทั้งด้านกายภาพและชีวภาพ (จะกล่าวในรายละเอียดในบริบทของประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

เมื่อประมาณ 27,000 ปีมาแล้ว ชั้นวัฒนธรรมบนสุดของระยะสุดท้ายของไพลสโตซีนตอนปลาย พบว่าหลังคาของเพิงผาหลังโรงเรียนที่เป็นหินปูนก้อนใหญ่ๆ ตกลงมาทับ ดังนั้นจึงไม่มีร่องรอยการอาศัยอยู่ของคนมาใช้พื้นที่เป็นเวลานานพอสมควร จนกระทั่งสมัยโฮโลซีนตอนต้น ปรากฏการเข้ามาใช้เพิงผาอีกครั้งเมื่อประมาณ 9,600-7,500 ปีมาแล้ว ศาสตราจารย์แอนเดอร์สัน (Anderson : 1990,25) ได้สันนิษฐานว่าเมื่อประมาณน้ำทะเลเริ่มสูงขึ้น และแหล่งโบราณคดีอยู่ห่างจากชายทะเลปัจจุบันประมาณ 66 กิโลเมตร เมื่อประมาณ 7,200 ปีมาแล้วน้ำทะเลขึ้นสูงขึ้นอีกครั้ง และห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 18 กิโลเมตร แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีขาวคงจะได้รับผลกระทบแบบเดียวกับเพิงผาหลังโรงเรียน

เรื่องของการตั้งถิ่นฐานและใช้พื้นที่ หลักฐานของค่าอายุคาร์บอน 14 และความหนาแน่นของโบราณวัตถุและนิเวศวัตถุ เช่น ถ้ำถ่าน กระดูกสัตว์ หอยชนิดต่างๆ แสดงว่าการเข้าอยู่อาศัยที่ แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนค่อนข้างจะถี่และอยู่เป็นระยะเวลาานกว่าสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย ขณะที่แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีขาวมีคนเข้าไปอยู่อาศัยครั้งคราวและใช้พื้นที่บางส่วนเป็นที่ฝังศพ พบโครงกระดูก 3 โครง โครงกระดูก 1 โครงถูกฝังทางอดตัว มีเครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียวแบบโอบินเนียนฝังร่วมกับโครงกระดูก โครงกระดูกนี้ตายเมื่ออายุระหว่าง 25-30 เป็นโรคเสื่อมสภาพของกระดูก (Degenerative arthristies) เช่นเดียวกับโครงที่พบในสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย

และโรคหลังโค้ง (Kyphosis) นอกจากนี้ประพิศ ชูศิริ ได้พรรณารอยของอาการแรกเริ่มของโรคเรื้อน (Leprosy) (Choosiri : 1993) ส่วนโครงกระดูกอีกสองโครงไม่สามารถจะวิเคราะห์ในรายละเอียดได้ เพราะมีสภาพที่ชำรุดแตกหักมาก ศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ภู่อจร ได้สันนิษฐานว่าโครงกระดูกนี้เป็นสายพันธุ์ออสตราลอปด์-เมลานีซอยด์ (สุรินทร์ ภู่อจร : 2537,166) โดยการเปรียบเทียบลักษณะกายภาพและรูปแบบการฝังศพกับแหล่งโบราณคดีที่ถ้ำ กุญง รัตนคูห์ ในรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย (Zuraina Majid :1994)

ส่วนเรื่องการค้ารงซีฟ เนื่องจากเมื่อน้ำทะเลขึ้นสูงกว่าเดิม แหล่งโบราณคดีอยู่ใกล้ทะเลมากขึ้น พบว่าคนโบราณใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจากทะเลมากกว่าสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย หอยที่พบส่วนใหญ่จะเป็นหอยที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนอันเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ขณะเดียวกันก็ยังคงล่าสัตว์และหาอาหารจากป่าภายในเทือกเขาหินปูนรอบๆ การหาอาหารยังคงหลากหลายเช่นเดียวกับสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย แหล่งโบราณคดีเพียงผาหลังโรงเรียนพรรณารอยของกระดูกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ได้แก่ วัว ควาย แรด ขนาดกลางได้แก่กวางชนิดต่างๆ เก้ง หมู และสัตว์ขนาดเล็กได้แก่ นกหลากหลายชนิด กระรอก เต่า หนู แม่น อีกทั้งสัตว์น้ำเช่นปลา กบ เป็นต้น ส่วนแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีวเองก็สัตว์ขนาดใหญ่ เช่น หมู วัวป่า สัตว์ขนาดกลางได้แก่เก้ง กระเจงเล็ก หมูป่า และสัตว์ขนาดเล็ก เช่น หนูหริ่ง อีเห็นข้างลาย อีเห็นหน้าขาว หนูยักษ์ หางยาว กั้นเล็ก แม่น ขณะเดียวกันก็มีสัตว์ที่อยู่บนต้นไม้สูงๆ เช่น ชะนี ค่าง ลิง พญากระรอกบิน ส่วนสัตว์น้ำก็มีทั้งหอยน้ำจืดและหอยน้ำเค็ม

เครื่องมือเครื่องใช้ที่พบในเพียงผาหลังโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือหินสะเก็ดหินกะเทาะสองหน้า สะเก็ดหินขนาดเล็กที่มีการใช้งาน เครื่องมือหินเป็นแผ่นบางๆ รูปร่างคล้ายใบมีด กับเครื่องมือในวัฒนธรรมโอบินเนียน มักจะทำจากหินเนื้อละเอียดปานกลาง หินดินดาน (Carboniferous shale) หินกรวดแม่น้ำ (quartzite) หินทราย (sandstone) ขณะที่ถ้ำหมอบีว ศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ภู่อจร (2537, 167) ตั้งข้อสังเกตว่าเครื่องมือสะเก็ดหินทำจากหินเนื้อละเอียดที่หลากหลายชนิด เช่นหินซาลซิโดนี หินเชิร์ต หินทึบเซอร์ไรท์ หินทรายเนื้อละเอียด และหินดินดาน นิยมใช้ประโยชน์มากกว่าเครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียวที่ทำจากหินกรวดแม่น้ำซึ่งมักจะพบในพิธีกรรมฝังศพเท่านั้น

สมัยโฮโลซีนตอนกลาง (7,500-2,500 ปีมาแล้ว)

สภาพแวดล้อมในช่วงสมัยโฮโลซีนตอนกลางนี้ เมื่อประมาณ 6,000-5,000 ปีมาแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงของระดับทะเลขึ้นสูงในระดับ 5 เมตรจากระดับน้ำทะเลปัจจุบัน น้ำทะเลจะไหลเข้าไปในแผ่นดิน จากการพบหลักฐานของกองเปลือกหอย ซากหอยนางรมที่ติดบนผาหิน และรอยน้ำเซาะหินตามขอบล่างของเทือกเขาหรือเขา อันส่งผลต่อการแปรเปลี่ยนของพื้นที่รอบๆ (สิน สิ้นสกุล : 2535, 11; Sin Sinsakul : 1992)

ร่องรอยการอยู่อาศัยสมัยหลังสุดที่พบจากแหล่งโบราณคดีทั้งสอง ชั้นบนๆ เป็นชั้นที่ถูกรบกวนจากคนปัจจุบันจากการหาขี้ค้างคาว แหล่งโบราณคดีในสมัยนี้ถูกใช้เป็นที่ฝังศพ เพราะพบโครงกระดูกคนกระจัดกระจายร่วมกับเศษโบราณวัตถุ และที่อยู่อาศัยชั่วคราวเพราะพบกองถ้ำหลายกอง ชื่อนำสังเกตคือในระยะเวลาดียวกัน ก็มีการพบร่องรอยของคนก่อนประวัติศาสตร์เข้าไปใช้พื้นที่ตามถ้ำและเพิงผาต่างๆ ที่อยู่ในระดับสูงกว่าน้ำทะเลปัจจุบันประมาณ 10 เมตร ใกล้กับบริเวณรอบอ่าวพังงา และกระบี่ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งภาพเขียนสี

สำหรับหลักฐานของคน โครงกระดูกที่พบในแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนทั้งหมดมีอยู่อย่างน้อย 4 โครง โครงแรกถูกรบกวนจากการขุดหน้าดินไปใช้เป็นโครงที่อาจจะฝังแบบนอนเหยียดยาว อีก 2 โครงเป็นการฝังครั้งที่สองคือการนำเอาศพมาฝังอีกครั้ง และโครงสุดท้ายเป็นโครงที่ทานอนตะแคงอตัว มีการเช่นไหว้คนตายด้วยเศษภาชนะดินเผารูปทรงพาน หม้อก้นกลม เครื่องมือหินขัด (Anderson : 1990,31) ส่วนที่แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบี๊โครงกระดูกกระจัดกระจายรวมกับเศษหม้อที่แตกหัก เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่มีการวิเคราะห์โครงกระดูกที่พบจากสมัยโฮโลซีนตอนกลางในแหล่งโบราณคดีทั้งสองอย่างละเอียด จึงไม่ทราบว่าคนโบราณเป็นสายพันธุ์เดียวกับสมัยก่อนๆ หรือไม่?

ส่วนเรื่องการดำรงชีพมีผลการวิเคราะห์กระดูกสัตว์เฉพาะที่แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบี๊พบว่าระหว่าง 7,000-5,500 ปีมาแล้ว สัตว์ขนาดใหญ่มีปริมาณลดน้อยลง แต่หอยทะเลและป่าชายเลนกลับมีปริมาณมากขึ้น แต่พอ 4,200 ปีมาแล้วพบสัตว์ขนาดใหญ่น้อยมากมีเพียงวัวป่า สัตว์ขนาดกลางคือ หมูป่า สมเสร็จ สัตว์ขนาดเล็กที่อยู่บนต้นไม้ เช่น ชะนี ค่าง บ่าง ลิง และสัตว์เล็ก เช่น เม่นก้นเล็ก หอยทะเลและป่าชายเลนก็ลดปริมาณลง แต่หอยจากหนองน้ำและบึง เช่น หอยวงช้าง หอยโข่ง กลับเพิ่มปริมาณมากขึ้น

สำหรับเครื่องมือเครื่องใช้ ที่น่าสนใจคือมีการพบโบราณวัตถุที่แปลกกว่าชั้นวัฒนธรรมอื่นๆ ได้แก่ ภาชนะดินเผา ขวานหินขัด แม้ว่าเครื่องมือหินกะเทาะและสะเก็ดหินก็มีการใช้อย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือหินกะเทาะทั้งที่กะเทาะหน้าเดียวและสองหน้า เครื่องมือสะเก็ดหิน สะเก็ดหิน และโกถน หินขัด วัสดุของเครื่องมือส่วนใหญ่ทำจากหินดินดาน ภาชนะดินเผาที่พบที่แหล่งโบราณคดีเพิงผา หลังโรงเรียนจะมีฐานหรือมีเชิงคล้ายกับรูปพาน เศษภาชนะดินเผานี้อินหลายเชื้อกทาบ

กล่าวโดยสรุป ถ้ำและเพิงผาในเขาหินปูน หรือเทือกเขาหินปูนรอบอ่าว เป็นตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับการเข้าไปพักอาศัย เป็นพื้นที่แห้ง และปลอดภัยจากสัตว์ร้าย และตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งทรัพยากร ซึ่งสามารถจะหาอาหารได้หลายระบบนิเวศไม่ว่าจะเป็นทะเล ชายทะเล ป่าชายเลน ป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ บึงหนอง และแม่น้ำ จึงมักจะมีการเข้าไปใช้ประโยชน์หลายครั้งอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย จนกระทั่งโฮโลซีนตอนกลาง แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังใช้เป็นที่พักพิงชั่วคราวของคนในท้องถิ่น

ก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่ในบริบทของประเทศไทย

การทำความเข้าใจพัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เพิ่งจะเติมเต็มเสี้ยวหนึ่งของก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยในรอบกว่าทศวรรษที่ผ่านมา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเปรียบเทียบว่าเกิดอะไรขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย เพื่อจะให้เห็นภาพรวมและเข้าใจในกระบวนการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในภูมิภาคนี้ ในที่นี้ผู้เขียนจะมองจากองค์รวมทางวัฒนธรรม (Holistic view of culture) และมองพัฒนาการผ่านมิติทางเวลาโดยสังเขป

ประวัติศาสตร์มนุษยชาติที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย

สำหรับเรื่องราวของก่อนประวัติศาสตร์ตอนต้นๆ โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงไพลสโตซีนตอนกลางและไพลสโตซีนตอนปลายในประเทศไทยนั้น ขึ้นอยู่กับแหล่งโบราณคดีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง แหล่งโบราณคดีที่อยู่ในสมัยไพลสโตซีนตอนกลางได้แก่ แหล่งโบราณคดีเขาป่าหนาม อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีการขุดค้น โดยนักมานุษยวิทยา ภายภาพชาวอเมริกัน ดร. เจฟฟรี โป๊ป (Geoffrey Pope) และ ดร. สุภาพร นาคบัลลังก์ แห่งภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Pope : 1985, 1988) แหล่งโบราณคดีในบ้านแม่ทะ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (Sorensen : 1976) เนื่องจากแหล่งเหล่านี้ กำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ของเครื่องมือหินกะเทาะหน้าเดียวในชั้นบะซอลต์ในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้อายุประมาณ 600,000 กว่าปีมาแล้ว (Charoenwongsa and Bronson : 1988, 20-21)

ส่วนแหล่งโบราณคดีสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย ก็มีการศึกษามากกว่าแหล่งโบราณคดีสมัยไพลสโตซีนตอนกลาง แต่ก็เพียงแค่มือเดียวเท่านั้นคือมี 3 แหล่งทั้งประเทศไทยที่มีการศึกษาก่อนข้างละเอียดและเป็นระบบ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่ และเพิงผาถ้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน* (รัศมี ชูทรงเดช : 2545ก, 2545ข) แหล่งโบราณคดีแล่งกำนัน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี (Shoocongdej : 1996) แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ (Anderson : 1990) และแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีแว อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ (สุรินทร์ ภูขจรและคณะ 2534, 2537) นอกจากนี้ยังมีข้อมูลการศึกษาสิ่งแวดล้อมโบราณจากละอองเรณูที่ขุดเจาะจากหนองกุ่มภวนปี จังหวัดอุดรธานี (White and Keaholfer : 1994) มาประกอบการตีความ

ในที่นี้ผู้เขียนจะขออภิปรายเน้นเฉพาะแหล่งโบราณคดีไพลสโตซีนตอนปลายเพื่อสอดคล้องกับหัวข้อการประชุมทางวิชาการ โดยจะพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้คือ สิ่งแวดล้อมโบราณ คน วิถีชีวิต เทคโนโลยีดั้งเดิม การตั้งถิ่นฐาน ความเชื่อดั้งเดิม และลักษณะของสังคม

สิ่งแวดล้อมโบราณ

การสร้างสภาพสภาพแวดล้อมในประเทศไทยช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย อาศัยหลักฐานธรณีสัณฐาน ซากบรรพชีวิน ละอองเรณู และกระดูกสัตว์ เป็นหลัก แม้ว่าหลักฐานปัจจุบันจะมีอยู่น้อยมาก แต่ก็พอจะทำให้มองเห็นภาพของสภาพแวดล้อมในอดีตอย่างกว้างๆ ได้ และนำไปเป็นพื้นฐานที่จะศึกษาอย่างลุ่มลึกต่อไป

นักโบราณคดีให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในช่วงนี้เป็นพิเศษ เพราะส่งผลต่อกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพ ตลอดจนการพัฒนาของสังคมและวัฒนธรรมโดยตรง

สมัยไพลสโตซีนตอนปลายเป็นช่วงระยะเวลาที่มีภาวะอากาศแปรปรวนค่อนข้างสูงเนื่องจากเกิดอากาศหนาวและสลับกับอบอุ่นในเขตขั้วโลกเหนือ ช่วงอากาศหนาวก็จะเกิดธารน้ำแข็งในบริเวณอ่าวไทย น้ำทะเลก็จะลดระดับลง อากาศจะแห้งกว่าปกติ (Kengkoom : 1988, 206; Somboon : 1988, 201-210; Somboon and Thiramonkol : 1992, 53-60) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชายฝั่งทะเล ชายหาดมีระยะห่างจากชายฝั่งทะเลมากขึ้น เช่น ในช่วงประมาณ 18,000 ปีมาแล้ว

* แหล่งโบราณคดีทั้งสองแหล่งกำลังอยู่ในระหว่างการวิเคราะห์โบราณวัตถุ จึงยังไม่สามารถนำเสนอรายละเอียดของข้อมูลในที่นี้ได้ สำหรับการกำหนดอายุนั้น ค่าอายุคาร์บอน 14 ของแหล่งโบราณคดีเพิงผาบ้านไร่ อยู่ระหว่าง 10,600-2,200 ปีมาแล้ว ส่วนแหล่งโบราณคดีเพิงผาถ้ำลอด อยู่ระหว่าง 22,000-12,100 ปีมาแล้ว

แหล่งโบราณคดีหลังโรงเรียนอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันประมาณ 130 กิโลเมตร (Anderson : 1997, 621) กระจุกสัตว์ที่พบที่แหล่งโบราณคดีถ้าหมอเขียวบ่งบอกว่าอยู่ในป่าที่เป็นป่าผลัดใบ เช่น ป่าเบญจพรรณ ซึ่งเป็นป่า ที่เติบโตในพื้นที่ซึ่งมีฤดูร้อนยาวนาน มีอุณหภูมิและความชุ่มชื้นในอากาศที่แตกต่างกันมากระหว่างฤดูแล้งกับฤดูฝน และหอยชนิดต่างๆ บ่งบอกว่ามีสภาพแวดล้อมแบบป่าชายเลนด้วย นอกจากนี้ยังมีหลักฐานละอองเรณูยังบ่งชี้ว่าเป็นป่าพรุน้ำจืด ซึ่งไม่แตกต่างจากปัจจุบันมากนัก ส่วนสภาพแวดล้อมของพื้นที่ภายในประเทศไทยในภาคกลาง ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือก็มีสภาพพืชพรรณที่คล้ายกับปัจจุบัน (Shoocongdej : 1996) เพราะได้รับผลกระทบที่เข้าไปภายในแผ่นดินน้อยกว่า

และเมื่ออากาศอบอุ่นน้ำแข็งก็ละลาย น้ำทะเลก็จะสูงขึ้นสูงขึ้นกว่าเดิม อากาศในช่วงนี้ก็จะสูงขึ้นขึ้น เช่นเมื่อประมาณ 12,000 ปีมาแล้ว พบหลักฐานทางเรณูวิทยาของปาล์ม และหญ้าหลายชนิดที่ขุดขึ้นในที่เปียกชื้นจากหนองกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี (White and Kealhofer : 1994, 7) ช่วยยืนยันในเรื่องความชื้นที่เพิ่มขึ้นในบรรยากาศ ขณะเดียวกันน้ำทะเลที่ขึ้นสูงขึ้นก็จะไหลไปตามพื้นที่ลุ่มและร่องแม่น้ำที่เคยมีแต่เดิม พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเห็นจะเป็นบริเวณชายฝั่งอ่าวไทยทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ และชายฝั่งทะเลอันดามัน (สิน สินสกุล : 2539, 58-59) มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะภูมิประเทศเช่นชายหาด การพังทลายของตะกอน เป็นต้น นอกจากนี้ทำให้พืชพรรณบริเวณใกล้กับแหล่งน้ำมีความหนาแน่นกว่าปัจจุบัน (Shoocongdej : 1996) ช่วงเวลาเดียวกันในบริเวณแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนและถ้าหมอเขียว ก็อยู่ห่างจากอ่าวกระเปาะประมาณ 66 กิโลเมตร (Anderson : 1990, 25) หลักฐานของกระจุกสัตว์ที่พบจากแหล่งโบราณคดีถ้าหมอเขียวแสดงว่าพืชพรรณมีลักษณะไม่แตกต่างจากปัจจุบันนัก เช่น ป่าดงดิบ ซึ่งเป็นป่าที่ขึ้นในสภาพแวดล้อมและอากาศแบบป่าเขตร้อนชื้น (Tropical rain forest) ที่มีความชุ่มชื้นของอากาศมาก ป่าชายเลน ส่วนบริเวณภายในประเทศไทย ได้รับผลกระทบโดยตรงน้อยกว่า สภาพแวดล้อมจึงไม่แตกต่างจากปัจจุบันมากนัก แต่จะมีความหนาแน่นของพืชพรรณในป่าและความชุกชุมของสัตว์ป่ามากกว่า

คน

คนผู้สร้างวัฒนธรรมในอดีตเป็นหลักฐานสำคัญที่ควรจะต้องพิจารณานามาเชื่อมโยงกับข้อมูลอื่นๆ ที่พบร่วมกัน แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานของโครงกระดูกของสายพันธุ์บรรพบุรุษ (Early

Hominid) โฮโม อีเรคตัส (Homo erectus) ในประเทศไทยเลย* อีกทั้งเครื่องมือหินกะเทาะก็เจอบนผิวดินไม่พบร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆ ทำให้ไม่สามารถจะยืนยันในเรื่องวัฒนธรรมของคน ที่สร้างเครื่องมือเหล่านี้ ทั้งที่มีอายุที่เก่าแก่ถึง 6 แสนกว่าปีที่แม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นอายุที่คนโฮโม อีเรคตัสปรากฏในบริเวณอื่นๆ ของโลก รวมทั้งเอเชียในประเทศจีน และ อินโดนีเซีย (Pope 1985; 1988)

หลักฐานจากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีเยว จังหวัดกระบี่ยืนยันถึงการเข้ามาอยู่อาศัยบนผืนแผ่นดินไทยที่หนักแน่นกว่า เพราะพบทั้งโครงกระดูกและเครื่องมือเครื่องใช้ของคนฝังอยู่ร่วมกันมากมาย คนที่พบเป็นคนดั้งเดิมที่มีวิวัฒนาการทางกายภาพที่เหมือนกับคนปัจจุบัน (Homo sapiens sapiens) หัวกระโหลกค่อนข้างยาวและหน้าแคบ อันเป็นลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างจากคนไทยปัจจุบันซึ่งเป็นคนสายพันธุ์มองโกลอยด์ ซึ่งหัวกระโหลกค่อนข้างกลม หน้ากว้างและแบน ลักษณะที่คล้ายคลึงกันก็พบที่ถ้ำพระ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีอายุระหว่างโฮโลซีนตอนต้นและกลาง (จีน อยู่ดี : 2512) นอกจากนี้ยังพบความต่อเนื่องของร่องรอยของคนสายพันธุ์ออสตราลอยด์ในโฮโลซีนตอนต้นและกลางที่แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีเยว และถ้ำชาโกจังหวัดตรัง โดยเฉพาะโครงกระดูกที่พบที่ถ้ำชาโกจะมีลักษณะคล้ายกับชนกลุ่มน้อย “ชาโก” ในปัจจุบัน (Pookajorn : 1997, 13-14)

ส่วนเรื่องสุขภาพ คนโบราณที่มีปัญหาสุขภาพเรื่องการเสื่อมสภาพของกระดูก และตายในขณะที่อายุยังน้อยอยู่ มีข้อสันนิษฐานว่าโรคภัยไข้เจ็บนี้มีการสืบทอดทางพันธุกรรมเฉพาะกลุ่ม (สัมภาษณ์เฉพาะบุคคล สุรินทร์ ภูษจร : 2542) อย่างไรก็ตามก็ควรจะต้องมีการวิเคราะห์ตรวจสอบโครงกระดูกที่พบทั้งหมดในภาคใต้ จากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีเยว เพิงผาหลังโรงเรียน เขาเต่าห้า และถ้ำชาโก เพื่อให้ได้ตัวอย่างและข้อมูลที่หนักแน่นก่อนที่จะสรุปเรื่องโรคภัยไข้เจ็บกับพันธุกรรม อาจกล่าวได้ว่าคนสายพันธุ์ออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์ เป็นคนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเท่าที่มีหลักฐานอยู่ในขณะนี้ ตั้งแต่เมื่อประมาณ 25,000 มาจนกระทั่งถึง 7,500 ปีมาแล้ว พบกระจายในจังหวัดกาญจนบุรี กระบี่ และตรัง ซึ่งอยู่ในแนวเทือกเขาตะวันตกทั้งสิ้น

* เมื่อต้นปี 2545 คุณสมศักดิ์ ประมาณกิจ และคุณวัฒนา สุรวาน จากพิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ค้นพบชิ้นส่วนของกระดูกที่ น่าจะเป็นโฮโมอีเรคตัส ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการค้นหารายละเอียด

วิถีชีวิต

การดำรงชีพของคนก่อนประวัติศาสตร์ ยังคงเป็นการหาอาหารที่หลากหลายตามธรรมชาติ และระบบนิเวศของภูมิภาคนั้นๆ

คนที่อยู่บริเวณภายในประเทศไทย เช่น แหล่งโบราณคดีแล่งกำนัน ก็จะล่าสัตว์ทุกประเภทตั้งแต่ขนาดใหญ่-กลาง-เล็ก เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าเบญจพรรณ เช่น กวาง เก้ง และป่าเบญจพรรณ เช่น วัว ควาย และเก็บหอยที่อาศัยอยู่บนภูเขาหินปูน แม่น้ำ รวมทั้งพืชเป็นอาหารส่วนใหญ่เป็นการหาอาหารตามฤดูกาลโดยเฉพาะฤดูฝน อันเป็นช่วงที่อาหารอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้พบว่ามีการล่าสัตว์จากที่อื่นแล้วมาปรุงอาหารทำให้สุกภายในถ้ำ เพราะพบชิ้นส่วนกระดูกขาเกือบทั้งหมดและมีร่องรอยเผาไฟ

ส่วนคนที่อาศัยบริเวณอ่าวกระเป๋าก็หาอาหารธรรมชาติเช่นกัน แต่ชนิดของสัตว์มีความหลากหลายมากกว่า กล่าวคือคนโบราณที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวมีทางเลือกมากกว่าเพราะมีแหล่งอาหารหลายชนิดหลายพันธุ์ ไม่ว่าจะหาอาหารสัตว์ป่าและพืชจากป่าในเทือกเขาหินปูน เช่น กวาง หมู หอยภูเขา โดยเฉพาะสัตว์จำพวกนก ลิง ค่าง บ่าง ชะนี เป็นสัตว์ที่อยู่บนต้นไม้สูงๆ ในป่าดงดิบ หรืออาหารสัตว์น้ำใกล้แหล่งน้ำจืด ทั้งคลองกระเป๋ใหญ่และคลองกระเป๋น้อย เช่น ปลา เต่า หอยกาน้ำจืด หอยโหล หรือปลาช่อนซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ เช่น หอยแมลงภู่ หอยคัน อาจกล่าวได้ว่าอาหารการกินของคนโบราณที่อยู่ในกระเป๋านั้นดูเหมือนจะมีแหล่งอาหารที่หากินได้เกือบตลอดปีทีเดียว ซึ่งมีทั้งการล่า การขุดหาจากใต้ดิน เช่น หอยบางชนิดฝังตัวอยู่ในดินเลนหรือทราย และเก็บอาหาร เช่น เก็บหอยบางชนิดจากโขดหินหรือผลไม้ ส่วนเรื่องการปรุงอาหารนั้นจะถูกปรุงให้สุกก่อนกินเช่นเดียวกับแหล่งโบราณคดีแล่งกำนัน สำหรับการล่าสัตว์ ศาสตราจารย์สุรินทร์ ภูขจร สันนิษฐานว่าสัตว์จำพวกลิง ค่าง บ่าง ชะนี จะถูกล่าโดยอาวุธยาว เช่น ธนู ไม้ซางหรือหน้าไม้ และสัตว์ใหญ่จะถูกล่าโดยเครื่องมือหิน (สุรินทร์ ภูขจร : 2537, 167)

เทคโนโลยีดั้งเดิม

เครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยนี้ยังไม่มีความซับซ้อนหรือมีรูปแบบเฉพาะ เพื่อใช้งานเฉพาะอย่าง เช่น ขวานหินขัด ที่พบในสมัยหลังต่อมา

เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อเปรียบเทียบเครื่องมือเครื่องใช้ที่พบระหว่างแหล่งโบราณคดีในกาญจนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ภายในแผ่นดิน (Inland area) กับกระเป๋ใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลและลำน้ำหลายสาย (Coastal area) มีความแตกต่างกันในเรื่องของวัสดุ และรูปแบบของเครื่องมือ

ที่แหล่งโบราณคดีแสงกำนัน เครื่องมือหินกะเทาะไม่มีรูปร่างที่แน่นอน เป็นรูปแบบง่าย ๆ ส่วนใหญ่เป็นหินกรวดแม่น้ำ (quartzite) ที่นำมาจากบริเวณลุ่มแม่น้ำแควน้อย ซึ่งห่างจากแหล่งประมาณ 4 กิโลเมตร กะเทาะหน้าเดียวมีทั้งเครื่องมือแกนหิน และเครื่องมือสะเก็ดหิน เศษแกนหินและสะเก็ดหิน จัดเป็นเครื่องมือที่ใช้สาระพัดประโยชน์ เทคนิคการทำเครื่องมือหินเป็นการกะเทาะโดยตรง (Direct percussion) ระหว่างหินสองก้อน (Shoocongdej : 1996)

ส่วนแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนกับถ้ำหมอบเขียวก็มีการใช้วัสดุที่หลากหลายในการทำเครื่องมือจากหิน กระดุก และเขากวาง เครื่องมือที่โดดเด่นของกระบี่เป็นเครื่องมือกะเทาะสองหน้าทำจากแกนหินและสะเก็ดหิน จะเป็นแผ่นบาง และเครื่องมือสะเก็ดหินที่ถ้ำหมอบเขียวมีการคัดเลือกหินเนื้อละเอียด เช่น หินเชิร์ต หินซาลซิโดนี หินกีเซอร์ไรท์ หินดินดาน ทำเครื่องมือกะเทาะสองหน้าขนาดเล็กเป็นแผ่นบาง ใช้เทคนิคการกะเทาะที่ใช้ส่วทำจากกระดุกช่วยในการกะเทาะ (สุรินทร์ ภูษจร : 2537, 164)

ส่วนที่แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนวัดตุลิตที่จัดทำเครื่องมือส่วนใหญ่เป็นหินเชิร์ต มีทั้งเครื่องมือแกนหินและสะเก็ดหิน ซึ่งใช้เทคนิคการกะเทาะแบบสองหน้า (an alternate bifacial technique flaking) (Anderson : 1990, 56-59) เครื่องมือที่ทำจากอินทรียัดทุทั้งกระดุกสัตว์และเขากวางอาจจะเป็นเครื่องมือที่ทำเพื่องานเฉพาะอย่าง ส่วนเครื่องมือสะเก็ดหินและแกนหินคงจะใช้เป็นเครื่องมือสาระพัดประโยชน์ นอกจากนี้ยังจะมีการทำเครื่องมือไม้ เพราะการวิเคราะห์ร่องรอยการใช้งานของสะเก็ดหินที่ถ้ำหมอบเขียวพบว่ามีร่องรอยของการเหลาไม้ด้วย (สุรินทร์ ภูษจร : 2537, 135-146)

การตั้งถิ่นฐาน

เนื่องจากคนก่อนประวัติศาสตร์เคลื่อนย้ายตามแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ ดังนั้นการตั้งถิ่นฐานระยะเวลาของการอยู่อาศัยในถ้ำหรือเพิงผานั้นก็ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ และความใกล้ชิดไกลของแหล่งน้ำและอาหารรอบๆ

แหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่ภายในแผ่นดิน มีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากบริเวณชายฝั่ง เพราะมีภูมิอากาศแบบฤดูกาลคือฤดูแล้งและฝนที่ชัดเจน แหล่งโบราณคดีแสงกำนันพบว่ามีร่องรอยการเข้าไปใช้ประโยชน์จากถ้ำจะเป็นช่วงหน้าฝนเป็นส่วนใหญ่ เพราะแหล่งทรัพยากรพืชพรรณมักเติบโตเฉพาะฤดูฝนและต้นฤดูแล้ง ทำหน้าที่เป็นแหล่งพักพิงชั่วคราว (Camp site) ในการหาอาหาร และความหนาแน่นของโบราณวัตถุในชั้นวัฒนธรรมบ่งบอกว่าการเข้าไปอาศัยเป็นระยะเวลาสั้นๆ

เท่านั้น เพราะเทือกเขาหินปูน จะเป็นแหล่งอาหารทั้งสัตว์ป่า และหอยภูเขา การใช้พื้นที่ภายในถ้ำจะมีการแบ่งส่วนของกองไฟอยู่กลางถ้ำ ที่ปรุงอาหาร การทำเครื่องมือใหม่และซ่อมแซมเครื่องมืออยู่ด้านหน้าของถ้ำ เมื่ออาหารหมดก็ย้ายไปในแหล่งถ้ำอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง (Shoocongdej : 1996)

ส่วนแหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียนและถ้ำหมอเขี้ยว นั้น มีการเข้าไปอาศัยอยู่ถี่กว่า เพราะมีระยะการเข้าอยู่อาศัยหลายครั้ง หากพิจารณาถึงตำแหน่งที่ตั้งก็อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เพราะใกล้กับแหล่งน้ำจืด แหล่งทรัพยากรทั้งทางบกและทางทะเล เป็นสถานที่ปลอดภัยจากสัตว์ร้ายต่างๆ และโรคภัยไข้เจ็บในเขตป่าร้อนชื้น รวมทั้งมีหลังคาป้องกันน้ำฝนที่อาจจะตกเป็นเวลานาน เมื่อเกิดน้ำทะเลขึ้น-ลง แหล่งทั้งสองจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ จากน้ำท่วม ดังนั้นการอยู่อาศัยภายในถ้ำของคนก่อนประวัติศาสตร์จึงค่อนข้างจะยาวนานและต่อเนื่องมากกว่าภูมิภาคอื่นๆ นั่นคือ คงจะเข้าไปอยู่อาศัยในถ้ำบ่อยๆ ในรอบปี แต่จะโดยกลุ่มคนกลุ่มเดียวกัน หรือต่างกลุ่มชนก็ไม้อาจจะระบุได้ เพราะมีร่องรอยของกองไฟซ้อนกันหลายกอง นอกจากนี้ถ้ำยังถูกใช้เป็นที่ปรุงอาหาร กะเทาะทำเครื่องมือใหม่ ซ่อมแซมเครื่องมือ ที่อยู่อาศัย และเป็นที่ฝังศพอีกด้วย

ความเชื่อดั้งเดิม

นอกจากจากโครงกระดูกที่พบจากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเขี้ยว ก็ไม่มีการพบโครงกระดูกในแหล่งโบราณคดีสมัยปลายไพลสโตซีนอื่นๆ ในประเทศไทยเลย ดังนั้นจึงต้องใช้ข้อมูลที่จะพุดถึงภาพรวมกว้างๆ ของความเชื่อดั้งเดิม

โครงกระดูกที่พบจากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเขี้ยวบ่งชี้ถึงความเชื่อหลังความตาย มีการฝังศพในแหล่งที่อยู่อาศัยมาก่อน และมีการวางของเช่นไห้วลงไปในหลุมฝังศพของผู้ตายด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เครื่องมือสะเก็ดหิน อาหารเช่น เช่นกระดูกสัตว์เผาไฟ หอย และเขาสัตว์ บนโครงกระดูกมีหินวางทับอยู่บริเวณต้นแขนและกระดูกไหปลาร้า และบริเวณสะโพก ส่วนใต้โครงกระดูกจะมีกระดูกเผาไฟ กระดองเต่า และกรามสัตว์กินพืชรองอยู่จำนวนหนึ่ง ศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูขจรสันนิษฐานว่าโครงกระดูกนี้เป็นการฝังศพครั้งที่สอง เนื่องจากไม่พบกระดูกต้นขาทั้งสองขา (สุรินทร์ ภูขจร : 2537, 43-45)

ความเชื่อเรื่องของการฝังศพในบริเวณเดียวกับที่อยู่อาศัยและการเช่นไห้ว มีการสืบทอดต่อมาในแหล่งโบราณคดีเดียวกันและบริเวณใกล้เคียงในสมัยโฮโลซีนตอนต้นและปลาย ที่มีการพบโครงกระดูกอีกหลายโครงจากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเขี้ยว แหล่งโบราณคดีเพิงผาหลังโรงเรียน

แหล่งโบราณคดีเขาเต่าห้า จังหวัดพังงา แหล่งโบราณคดีถ้ำซาไก จังหวัดตรัง เป็นต้น แต่ก็มี ความแตกต่างกันในรายละเอียดของรูปแบบการฝังศพ และของที่วางร่วมกับศพ

ลักษณะของสังคม

จากศึกษาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางด้านชาติพันธุ์วรรณาทางโบราณคดี พิจารณาจาก ปริมาณและความหนาแน่นของโบราณวัตถุที่พบทั้งสามแหล่งโบราณคดี ทำให้สันนิษฐานว่าเป็น กลุ่มสังคมขนาดเล็กที่ยังหาอาหารตามธรรมชาติ มีการเคลื่อนย้ายบ่อยครั้ง เครื่องใช้จะมีขนาดเล็ก เหมาะแก่การพกพา ทำจากวัสดุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นที่ใกล้กับแหล่ง ข้าวของที่พบร่วมใน หลุมฝังศพพบว่าไม่มีอะไรที่เป็นของพิเศษ แต่เป็นของที่ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ตาย ไม่มี โครงสร้างที่ซับซ้อนเกินกว่าขนาดของหน่วยของครอบครัว คงเป็นสังคมที่ยังมีความเท่าเทียมกันอยู่

โดยสรุป หลักฐานทางโบราณคดีที่น่าเสนอในข้างต้นแสดงว่ามีความแตกต่างในเรื่อง การปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและภูมิอากาศที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของคน โบราณที่ อาศัยอยู่ดินแดนประเทศไทย พื้นที่ตอนบนของประเทศไทยจะมีสภาพแวดล้อมเขตร้อนแบบฤดูกาล (Seasonal tropical environments) ขณะที่ภาคใต้และภาคตะวันออกมีสภาพแวดล้อมแบบ เขตร้อนชื้น (Tropical rain forest environments) (Hutterer : 1982, Shoocongdej : 1996) สะท้อนออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดในเรื่องของการเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การเลือกอาหาร การกิน ชนิดของสัตว์ การเลือกวัสดุสำหรับทำเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

มองก่อนประวัติศาสตร์ของกระบี่ในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หากจะถามว่า “ผลการศึกษาค้นคว้าทาง โบราณคดีจากเพิงผาหลัง โรงเรียนและถ้ำหมอบี๊หวใน จังหวัดกระบี่มีความสำคัญอย่างไรต่อประวัติศาสตร์มนุษยชาติที่อาศัยอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้?” คำตอบก็คงจะมีมากมาย โดยผู้เขียนจะเลือกวิเคราะห์และอภิปรายเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ในการศึกษาก่อนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเท่านั้น ได้แก่เรื่องสิ่งแวดล้อมโบราณ ความหลากหลาย ของชาติพันธุ์ และลักษณะของวัฒนธรรมสมัยโพลสโตจีนตอนปลาย

สิ่งแวดล้อมโบราณ

คำถามสำคัญคือ “สิ่งแวดล้อมในสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย และช่วงต่อระหว่างสมัยไพลสโตซีนตอนปลายกับโฮโลซีนตอนต้นมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่? อย่างไร?” นักโบราณคดีศึกษาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวว่าจะส่งผลต่อการปรับตัวของคนในเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด?

ไพลสโตซีนตอนปลาย (Late Pleistocene environment)

ช่วงไพลสโตซีนตอนกลางมีความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องมนุษยชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีการค้นพบร่องรอยของซากบรรพชีวินของโฮโม อีเรคตัสที่ประเทศจีนและชวา และสมัยไพลสโตซีนตอนปลายก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน เพราะพบหลักฐานของบรรพบุรุษของคนที่มีลักษณะเหมือนคนปัจจุบัน (*Homo sapiens sapiens*) นอกเหนือจากจีนและอินโดนีเซีย แสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนย้ายและกระจายตัวของคนตามชายขอบของแผ่นดินซุนดาแล้ว ซึ่งหมายความว่า การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของคนดั้งเดิมต้องมีความซับซ้อนในระดับที่ทำให้yorอดได้มาจนถึงสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย

หลักฐานละอองเรณูวิทยาจากกรีนแลนด์ แสดงให้เห็นว่าอากาศในช่วงไพลสโตซีนนั้นแห้งแล้งกว่าปัจจุบัน อุณหภูมิลดลงประมาณ 2-6 องศาเซลเซียส พืชพรรณแบบทุ่งหญ้าสะวันนา และป่าผลัดใบขยายตัวเข้าไปในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลงไปยังแผ่นดินซุนดา ยกเว้นพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำที่ยังชุ่มชื้นและมีพืชพรรณขึ้นอย่างหนาแน่น นอกจากนี้ลมมรสุมจะแปรปรวนตามการหมุนเวียนของธารน้ำแข็งจากขั้วโลกเหนือ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำฝนและความชื้นสัมพัทธ์ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเจริญเติบโตของพืชพรรณขึ้นอยู่กับความสูงต่ำของภูมิประเทศและการเปลี่ยนแปลงของอากาศ สภาพของป่าไม้เป็นป่าแบบฤดูกาล และทุ่งหญ้า สัตว์ขนาดใหญ่ในแต่ละท้องถิ่นก็สูญพันธุ์ เช่น สมเสร็จ (Malay tapir), หมี (Malay bear), แรด (Javanese rhinoceros) เป็นต้น (Bellwood 1997; Heaney 1991; Shoocongdej 1996) ผลการศึกษากระดูกสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น วัว ควาย กวาง เป็นต้น จากถ้ำหมอเขียว ค่อนข้างจะสอดคล้องและยืนยันในเรื่องของป่าไม้แบบฤดูกาลได้แก่ ป่าไม้แบบผลัดใบที่ขยายเข้าไปภายใน เป็นสภาพแวดล้อมเขตร้อนแบบฤดูกาล นอกจากนี้ระยะห่างจากชายฝั่งทะเลก็เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการเติบโตของพืชพรรณและถิ่นอาศัยของสัตว์ป่าภายในแผ่นดิน

การเปลี่ยนแปลงจากไพลสโตซีนตอนปลายสู่โฮโลซีนตอนต้น (Transition from Late Pleistocene to Early Holocene)

การขุดเจาะตัวอย่างของละอองเรณูจากกรีนแลนด์ แสดงว่าอากาศระหว่าง 11,000-10,000 ปีมาแล้วมีความแปรปรวนค่อนข้างจะสูง เช่น มีการลดลงของอุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนช่วงไพลสโตซีนตอนปลาย มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในโลก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำทะเลบริเวณแผ่นดินซุนดา พื้นที่ชายฝั่งทะเลของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะถูกระทบจากการขึ้นของระดับน้ำทะเลในช่วงโฮโลซีน อันเป็นผลจากการละลายตัวของธารน้ำแข็งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้แผ่นดินซุนดาจมลงใต้ทะเลในที่สุด บริเวณอ่าวไทยก็ถูกน้ำท่วม

เมื่อประมาณ 10,000 ปีมาแล้ว อากาศภายในโลกอบอุ่นและชุ่มชื้นขึ้น ปริมาณน้ำฝนเพิ่มขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีการเพิ่มขยายตัวของป่าเขตร้อนชื้น (tropical rainforest) ในบริเวณพื้นที่ใกล้เส้นศูนย์สูตร โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเล มีการขยายตัวของป่าชายเลน (Heaney : 1991) หลักฐานของกระดูกสัตว์ และละอองเรณูจากแหล่งโบราณคดีในกระเป๋ายันถึงสภาพแวดล้อมแบบป่าดิบชื้นและป่าชายเลน เกษะต่างๆ เช่น เกษะสุมาตรา ชวา บอร์เนียว ปาลาวัน ก็แยกจากแผ่นดินซุนดา สัตว์บางประเภท เช่น ช้างและกวาง (Brow-Antlered deer) สูญพันธุ์จากชวา เป็นต้น อย่างไรก็ตามหลักฐานนิเวศวัตถุจากถ้ำผีแม่ฮ่องสอน (Gorman : 1971) ถ้ำแล่งก้านัน (Shoocongdej : 1996) ถ้ำหีบและถ้ำเขาทะลุ จังหวัดกาญจนบุรี (สุรินทร์ ภู่งจร และคณะ : 2521) แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในอดีตบริเวณภายในประเทศไทยและภาคพื้นทวีปค่อนข้างจะคล้ายกับปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับผลกระทบจากการละลายของธารน้ำแข็งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และพืชพรรณบ้าง แต่ความรุนแรงยังน้อยกว่าในเขตขั้วโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยฉับพลัน สัตว์ป่าสูญพันธุ์ไปบางชนิด แต่สัตว์ส่วนใหญ่ก็อยู่รอดจนถึงสมัยปัจจุบัน ดังนั้นสภาพแวดล้อมสมัยไพลสโตซีนตอนปลายทั้งพื้นที่ภายในประเทศไทยและคาบสมุทรมาลายูจะเป็นสภาพแวดล้อมเขตร้อนแบบฤดูกาล และสมัยโฮโลซีนตอนต้น สภาพแวดล้อมภายในประเทศค่อนข้างจะคล้ายกับปัจจุบัน อาจจะแตกต่างกันบ้างในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายของพืชและสัตว์ในแต่ละระบบนิเวศ แต่บริเวณแหลมมาลายู รวมทั้งกระเป๋ายัน เป็นสภาพแวดล้อมแบบร้อนชื้นเหมือนกับปัจจุบัน (Heaney : 1991)

ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์

ในปัจจุบันคนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี 2 กลุ่มเชื้อชาติใหญ่ๆ คือ มองโกลอยด์ (Mongoloid) และออสตราลอยด์-เมลานีเซียน (Australoid Melanesians) ช่วงไพลสโตซีนตอนปลายนี้เป็นครั้งแรกที่ปรากฏหลักฐานของบรรพบุรุษของคนอยู่นอกแผ่นดินใหญ่และแผ่นดินซุนดา และเคลื่อนย้ายไปไกลถึงประเทศนิวกินีและออสเตรเลีย ดังนั้นนักโบราณคดีและนักโบราณมานุษยวิทยา และนักมานุษยวิทยากายภาพจึงให้ความสนใจกับเรื่องวิวัฒนาการของคนในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างยิ่ง ส่วนนักโบราณคดีชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ต้องการทราบรากเหง้าของตนเองว่ามีบรรพบุรุษที่อาศัยอยู่ในประเทศของตนมีความเก่าแก่แค่ไหน

คำถามที่สำคัญคือ “คนดั้งเดิมที่เคยอาศัยอยู่ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีตเป็นใคร?” และ “ใครคือคนดั้งเดิมที่เคยอยู่ในประเทศไทย”

โดยเฉพาะนักโบราณมานุษยวิทยาและมานุษยวิทยาได้ตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับประชากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลักๆ สองข้อ (Bellwood : 1997, 82-95) คือ

ประการแรก ประชากรปัจจุบันเป็นผลของวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากสายพันธุ์บรรพบุรุษโฮโม อีเรคตัส แล้ววิวัฒน์เป็นคนดั้งเดิมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ แล้วก็เป็นคนปัจจุบันในที่สุด โดยโฮโม อีเรคตัสที่พบในจีน หรือมนุษย์ปักกิ่งวิวัฒน์เป็นคนมองโกลอยด์ในปัจจุบัน และโฮโม อีเรคตัส ที่พบในอินโดนีเซียหรือมนุษย์ชวา วิวัฒน์เป็นคนออสตราลอยด์ในปัจจุบัน

ประการที่สอง เมื่อประมาณ 3000 ปีมาแล้ว มีการเข้ามาแทนที่ของประชากรดั้งเดิมที่เป็นออสตราลอยด์-เมลานีเซียน โดยประชากรกลุ่มใหม่ที่เป็นสายพันธุ์มองโกลอยด์ได้ ที่อาจจะอพยพมาจากทางเหนือคือจีน ผ่านทางหมู่เกาะแล้วเข้ามาสู่คาบสมุทรมลายู พร้อมกับนำความรู้เรื่องการกสิกรรมและเทคโนโลยีอื่นๆ เช่นการทำภาชนะดินเผามาด้วย (Bellwood : 1992) นักมานุษยวิทยากายภาพแบ่งกลุ่ม ของประชากรสายพันธุ์มองโกลอยด์ที่มีบรรพบุรุษเดียวกันออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ มองโกลอยด์เหนือและมองโกลอยด์ใต้

มองโกลอยด์เหนือเป็นประชากรที่อยู่ตอนเหนือของเอเชีย มีผิวค่อนข้างขาว ผอมตรง หน้ากว้าง และแบน ฟันหน้ารูปร่างคล้ายจอบ ได้แก่ประชากรปัจจุบันที่อยู่ในประเทศจีน เกาหลี ญี่ปุ่น เป็นต้น

ส่วนมองโกลอยด์ใต้ เป็นประชากรที่อยู่ใต้เส้นศูนย์สูตร ผิวค่อนข้างคล้ำ ผอมตรง หน้าไม่แบนเหมือนมองโกลอยด์เหนือ ตัวค่อนข้างเตี้ย ฟันซี่ใหญ่คล้ายออสตราลอยด์ ได้แก่ประชากรปัจจุบันที่อยู่ในมาเลเซีย อินโดนีเซีย เป็นต้น

อย่างไรก็ดีจากการพิสูจน์ข้อสมมติฐานดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาโครงกระดูกที่ได้จากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งในประเทศจีน เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างลักษณะทางกายภาพของคนตามกาลเวลา และลำดับวิวัฒนาการของคนว่าจะเป็นอย่างไ

ในขณะนี้ แหล่งโบราณคดีสมัยไพลสโตซีนตอนปลายที่พบโครงกระดูกของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเพียงไม่กี่แหล่งเท่านั้น คือแหล่งโบราณคดีถ้ำตาบง เกาะปาเลาวัน ประเทศฟิลิปปินส์ ถ้ำนีอาร์ เกาะบอร์เนียว และถ้ำกัว ญุง รันตูห์ รัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย ถ้ำหมอเจียว จังหวัดกระบี่ ประเทศไทย และแหล่งโบราณคดีวาค ในชวา ประเทศอินโดนีเซีย หากจะพิจารณาถึงตำแหน่งของแหล่งต่างๆ ในสมัยไพลสโตซีนตอนกลาง-ตอนปลายแล้ว แหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเจียวกับถ้ำ ญุง รันตูห์ จะอยู่บนแผ่นดิน ส่วนอีก 3 แหล่งคือแหล่งโบราณคดีวาค ถ้ำตาบง และถ้ำนีอาร์จะอยู่บริเวณชายขอบของแผ่นดินซุนดา ระหว่างนั้นเกาะทั้งสองเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินซุนดา แสดงว่ามีบรรพบุรุษของคนพัฒนาทางกายภาพจนเหมือนคนปัจจุบันแล้วได้เคลื่อนย้ายจากภายในแผ่นดินไปยังหมู่เกาะ เป็นครั้งแรกที่ปรากฏหลักฐานของบรรพบุรุษคนกระจายออกมานอกประเทศจีนและอินโดนีเซีย ซึ่งอาจจะเคลื่อนย้ายในช่วงที่พื้นที่แผ่นดินซุนดาค่อนข้างจะแห้ง (Bellwood : 1997)

โครงกระดูกที่พบจากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอเจียว ถ้ำตาบง ถ้ำกัว ญุง รันตูห์ และถ้ำนีอาร์ มีลักษณะทางกายภาพคล้ายกับออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์ แต่โครงกระดูกที่พบในวาค นั้นมีข้อถกเถียงกันว่าจะจะเป็นลักษณะของออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์อย่างเดียว หรือมีลักษณะทั้งของออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์ และมองโกลอยด์ที่คล้ายกับคนอินโดนีเซียปัจจุบัน (Bellwood : 1997, 86; Jacob : 1967, 51-52) ซึ่งถ้าเป็นประการหลังนั้นก็อาจจะเกิดข้อสันนิษฐานใหม่ว่าการวิวัฒนาการของประชากรปัจจุบันในหมู่เกาะอินโดนีเซียอาจจะเป็นวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องจากสายพันธุ์บรรพบุรุษของคนที่มาจากเกาะชวา

อย่างไรก็ดี การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของคนนั้นมีความซับซ้อนไม่น้อย และจะต้องมีการศึกษาอย่างจริงจังมากกว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หลักฐานโครงกระดูกที่ได้จากถ้ำหมอเจียวแสดงให้เห็นว่าสายพันธุ์ออสตราลอยด์เป็นคนดั้งเดิมที่อาศัยในหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และคาบสมุทรมลายู และมีการสืบทอดทางพันธุกรรมต่อมาจนเป็นประชากรปัจจุบัน ซึ่งกระจายอยู่อาศัยในบริเวณภาคใต้คาบสมุทรมลายู เกาะต่างๆ ใน ฟิลิปปินส์ ข้อที่น่าสงสัยคือที่แหล่งโบราณคดีเพิงผาลังโรงเรียน และถ้ำหมอเจียว ในชั้นวัฒนธรรมสมัยโฮโลซีนตอนกลาง-ปลายที่มีการพบภาชนะดินเผาคล้ายกับวัฒนธรรม “บ้านเก่า” กาญจนบุรี (ซึ่งพบว่าโครงกระดูกมีลักษณะของสายพันธุ์มองโกลอยด์) นั้น

โครงการครุฑที่พบมีลักษณะทางกายภาพอย่างไร? เป็นออสตราลอยด์หรือมองโกลอยด์ นี่เป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจและควรมีการตรวจสอบต่อไปในอนาคต

ลักษณะของวัฒนธรรมสมัยไพลสโตซีนตอนปลายและโฮโลซีนตอนต้น

คำถามสำคัญที่นักโบราณคดีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องขบคิดคือ “มีความแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมในสมัยไพลสโตซีนตอนปลายกับโฮโลซีนตอนต้นในภาคพื้นทวีปกับหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือไม่?”

ดังที่กล่าวมาในข้างต้นสภาพแวดล้อมช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลายภาคพื้นทวีปและแผ่นดินซุนดา มีสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศแบบฤดูกาลและสะวันนา แต่พื้นที่ซึ่งใกล้กับแม่น้ำจะมีความชุ่มชื้นและมีป่าดิบ ในช่วงโฮโลซีนตอนต้นภาคพื้นทวีปยังคงมีสภาพแวดล้อมแบบเดิม ส่วนแหลมมลายูและหมู่เกาะตะวันออกเฉียงใต้จะมีสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศแบบเขตร้อนชื้น

ดังนั้นหากพิจารณาจากองค์รวมทางวัฒนธรรมในช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลายและโฮโลซีนตอนต้นแล้ว การปรับตัวของคนในอดีตโดยภาพรวมมีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดของทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นในรูปแบบความหลากหลายของโบราณวัตถุที่พบ (archaeological variability) หลักฐานทางโบราณคดีจากภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คาบสมุทรมลายู (รวมทั้งภาคใต้ของไทย) และหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของขนาดของกลุ่มคน ที่เป็นกลุ่มขนาดเล็ก มีการเคลื่อนย้ายๆ บ่อยตามแหล่งทรัพยากร การตั้งถิ่นฐานมักจะเลือกถ้ำหรือเพิงผา ขณะเดียวกันที่ราบก็มีการใช้ประโยชน์บ้าง เช่น เป็นแหล่งทำเครื่องมือหิน หรือแหล่งกินอาหาร เช่น กองหอยตามชายฝั่งทะเล แต่ยังมีการศึกษาอยู่ค่อนข้างจะน้อยมาก

ส่วนการดำรงชีพที่ล่าสัตว์ เก็บหาอาหารตามธรรมชาติทั้งพืชและสัตว์น้ำจากน้ำจืดและทะเล ความแตกต่างมีอยู่ในเรื่องของชนิดของอาหารที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นการหาอาหารตามฤดูกาล อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มีความชัดเจนที่บ่งชี้ถึงการริเริ่มเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ก็จะมีความแตกต่างกันตามวัสดุที่ใช้ทำเครื่องมือ ตลอดจนความนิยมในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ แต่ถ้าพิจารณาในแง่ของการใช้งาน เครื่องมือส่วนใหญ่ใช้เป็นเครื่องมือสารพัดประโยชน์ มากกว่าที่เป็นเครื่องมือเฉพาะอย่าง

หากจะพิจารณาในเรื่องของรูปแบบก็มีความพยายามที่แยกความแตกต่างระหว่างเครื่องมือหินในสมัยไพลสโตซีนตอนปลายกับโฮโลซีนตอนต้น นักโบราณคดีบางคน เช่น ศาสตราจารย์

แอนเดอร์สัน (Anderson : 1990) ศาสตราจารย์ ฮาวันตัน (Ha Van Tan : 1985) ศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูัจจร (Pookajorn : 1997) ชุคค้นพบเครื่องมือสะเก็ดหินกำหนดอายุวิถีคาร์บอน 14 ได้ในช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย จึงจัดว่าเครื่องมือสะเก็ดหินเป็นเครื่องมือที่เป็นตัวแทนของสมัยไพลสโตซีนตอนกลาง และเครื่องมือแกนหินกะเทาะรอบ รูปไข่ หรือที่เป็นเครื่องมือในวัฒนธรรมโอบินเนียนเป็นตัวแทนของสมัยโฮโลซีนตอนต้น อย่างไรก็ตามการศึกษาระบวนการผลิตของเครื่องมือหิน (Lithic reduction sequence) ก็ได้เสนอว่าปริมาณหรืออัตราส่วนที่แตกต่างของแกนหินและสะเก็ดหินที่แตกต่างกัน อาจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่แตกต่างกันในแต่ละฤดูกาล หน้าที่การใช้งานของเครื่องมือที่สัมพันธ์กับการดำรงชีพมากกว่า และวัสดุในแต่ละท้องถิ่น มากกว่าเป็นความตั้งใจที่จะผลิตเครื่องมือรูปแบบเฉพาะวัฒนธรรมนั้นๆ (Mental template) (Shoocongdej : 1996; White and Gorman : 1979) เพราะเครื่องมือแกนหินและสะเก็ดหินมักจะมีรายงานว่ามีการพบร่วมกันตลอด อาจจะแตกต่างกันเฉพาะปริมาณบ้าง

อย่างไรก็ดีข้อสังเกตที่ชัดเจนคือลักษณะของเครื่องมือแกนหิน กะเทาะหน้าเดียวมักจะพบภายในภาคพื้นทวีปของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเครื่องมือกะเทาะสองหน้าทำจากแกนหินและสะเก็ดหินมักจะพบในบริเวณคาบสมุทรมาลายูและหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องของการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อมูลใหม่ทางโบราณคดีกระบี่ที่ได้จากการค้นคว้าโดยนักโบราณคดี มีคุณประโยชน์มากมายที่พอจะสรุปได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ช่วยเติมประวัติศาสตร์วิวัฒนาการของคนในประเทศไทย ซึ่งเดิมแทบจะไม่มีข้อมูลมาก่อน โดยเฉพาะรอยต่อขององค์ความรู้เรื่องบรรพบุรุษของคนก่อนสมัยโฮโลซีนตอนต้นตอนกลางหรือที่เรียกว่าสมัยหินใหม่ และสมัยต่อมาคือโฮโลซีนตอนปลายหรือที่เรียกว่าสมัยโลหะซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดีมากมายเกือบจะทั้งประเทศไทย

ประการที่สอง เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีอายุร่วมสมัยในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย อย่างไรก็ตามการมองภาพรวมของพัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ยังมีช่องโหว่อยู่มากทีเดียว ควรมีการตั้งเป้าหมายศึกษาเฉพาะเรื่อง และควรจะต้องเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของหลักฐานทาง

โบราณคดีทั้งหมดอย่างละเอียดถี่ถ้วน ก่อนจะด่วนสรุปว่าคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสมัย ไพลสโตซีนตอนปลายมีพัฒนาการที่เหมือนกันกับแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ (Key sites) เช่น เฟิงผา หลังโรงเรียน หรือถ้ำหมอบีเยว โดยใช้แหล่งโบราณคดีทั้งสองเป็นสูตรสำเร็จรูปในการศึกษา

ประการที่สาม การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมในอดีตควรจะศึกษาจากองค์รวมทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจว่าอะไรเป็นสถานภาพของความรู้เท่าที่มีอยู่ ซึ่งในปัจจุบันยังเป็นปัญหาหลักที่สำคัญของการศึกษาก่อนประวัติศาสตร์ ในประเทศไทย โดยเฉพาะสมัยไพลสโตซีนตอนปลายและ โฮโลซีนตอนต้น มักจะเน้นศึกษาเฉพาะระบบเทคโนโลยีและการตั้งถิ่นฐานประเภทถ้ำหรือเฟิงผา

หากพิจารณาให้ดี งานวิจัยทั้งสองแม้ว่าจะพยายามสังเคราะห์ภาพรวมของหลักฐาน แต่ก็ยัง เน้นศึกษาเฉพาะระบบย่อยของวัฒนธรรมมากกว่า เช่น งานของศาสตราจารย์แอนเดอร์สัน จะมี รายละเอียดของระบบเทคโนโลยีที่มากกว่าเรื่องอื่นๆ โดยจัดรูปแบบเป็นหลัก ส่วนการศึกษา สร้างภาพของสิ่งแวดล้อมโบราณนับว่าเป็นงานที่มีคุณค่า และจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการศึกษารื่อง สภพแวดล้อมสมัยไพลสโตซีนตอนปลายต่อไป (ซึ่งความจริงแล้วอาจารย์สิน สินสกุลก็ได้ศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางด้านธรณีสัณฐานชายฝั่งในสมัยโฮโลซีนไว้ค่อนข้างจะมาก และเป็นข้อมูล พื้นฐานที่ดีในการเชื่อมต่อกับสมัยไพลสโตซีนตอนปลาย)

ส่วนงานของศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูัจชรนั้นก็เป็นการค้นพบและการศึกษาที่สำคัญ แม้ว่าเน้นการศึกษาวิเคราะห์หลักฐานทุกประเภทมากกว่าศาสตราจารย์แอนเดอร์สัน แต่ก็ยังขาด การสังเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันในแง่ขององค์รวมทางวัฒนธรรม เช่น ถ้ำโครกระดุกที่พบเป็นโรคกระดูกเสื่อมที่เกิดจากการทำงานหนัก เสื่อมบริเวณใดของร่างกาย และ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการดำรงชีพหรือไม่? การเปลี่ยนแปลงชนิดของสัตว์ในแต่ละชั้นวัฒนธรรมมี ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงชีพกับเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของปริมาณหรือ ลักษณะของเครื่องมือที่พบหรือไม่ เป็นต้น หรือการศึกษาเปรียบเทียบพร้อมอธิบายเหตุผลของ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของโบราณวัตถุที่เกิดขึ้นในแต่ละชั้นวัฒนธรรมว่ามีความเหมือนและ แตกต่างกันอย่างไร? เพราะอะไร?

ประการที่สี่ นอกจากนี้นงานวิจัยทั้งสองยังขาดการศึกษาเปรียบเทียบที่ละเอียดและเป็นระบบ ระหว่างแหล่งโบราณคดีทั้งสอง หลักฐานที่นำมาเปรียบเทียบมากที่สุดเห็นจะเป็นรูปแบบของ เครื่องมือ ทำให้มีมิติด้านอื่นๆ ของวัฒนธรรมยังขาดความชัดเจน เช่นความเหมือนหรือความแตกต่าง ของหลักฐานทางโบราณคดีระหว่างแหล่งทั้งสองบ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งหรือไม่? อย่างไร? หรือมีร่องรอยการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบหรือไม่? ในระบบการตั้งถิ่นฐานของคนนั้นจะประกอบด้วย

แหล่งโบราณคดีหลายประเภทที่นอกเหนือจากที่อยู่อาศัยภายในถ้ำหรือเพิงผา เช่น แหล่งขี้ทะเล ชากสัตว์ แหล่งวัดตุลิตบ แหล่งกะเทาะเครื่องมือ แหล่งที่ปักพืงชั่วคราว แหล่งพิธีกรรม เป็นต้น

การศึกษาการตั้งถิ่นฐานต้องศึกษาในระดับภูมิภาคโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบและเชื่อมโยงหลักฐานทางโบราณคดีที่พบกับแหล่งโบราณคดีอยู่ในท้องที่เดียวกัน กรมศิลปากรได้สำรวจพบเป็นจำนวนมากหลายแหล่ง การขุดค้นตามแหล่งที่พบจากการสำรวจยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำเป็นอย่างยิ่งในอนาคต เพื่อจะได้ภาพรวมที่กระจ่างชัดของก่อนประวัติศาสตร์กระบี่ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

ประการที่ห้า องค์ความรู้นี้เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความคลี่คลายปมปัญหา “กว่าจะเป็นคนไทย” การพบโครงกระดูกที่มีอายุเก่าที่สุดในขณะนี้ จะทำให้แยกแยะได้ว่าใครเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในระยะแรก และมีลักษณะทางวัฒนธรรมอย่างไร? แล้วคลี่คลายอย่างไรตามกาลเวลา และกระจายไปอยู่ที่ต่างๆในประเทศไทยเมื่อไหร่? นอกจากนี้ยังช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจถึงความหลากหลายของชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ และเข้าใจสถานภาพของกลุ่มน้อย เช่น ชาวกู ว่าคนเหล่านี้มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่คู่มาแผ่นดินสยามทีเดียวโดยการศึกษาที่จะให้ความกระจ่างต่อไปคือการศึกษาด้วยวิธี mtDNA เพื่อเปรียบเทียบความใกล้ชิดทางพันธุกรรมของคนในอดีตกับปัจจุบัน โดยต้องตรวจสอบในประเด็นต่อไปนี้จากหลักฐานที่ได้จากแหล่งโบราณคดีถ้ำหมอบีเยวและถ้ำซาโกต่อไป เช่น ความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมระหว่างโครงกระดูกที่พบในสมัยไพลสโตซีนตอนปลายกับ โฮโลซีนตอนต้นมีความความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดหรือห่างกันมากน้อยเพียงใด? หรือมีความสัมพันธ์ในเชิงวิวัฒนาการร่วมกันหรือไม่? อย่างไร?

ประการสุดท้าย เป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการศึกษาโบราณคดีสมัยไพลสโตซีนตอนปลายอย่างจริงจังต่อไป แหล่งโบราณคดีเพียงแค่ 5 แหล่งนั้นน้อยเกินไปที่จะสร้างภาพที่ชัดเจนของก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย อีกทั้งควรจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้การศึกษาในเรื่องของสิ่งแวดล้อมโบราณอย่างถุ่มลึก เพื่อนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เคยนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการ “กระบี่ 40,000 ปี” จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและจังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2543 จังหวัดกระบี่

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่กรุณาให้เกียรติเชิญมาเข้าร่วมเสนองานวิชาการในครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณเกียรติ โชติกาตะ และคุณอภิรักษ์ วัลลิโกดม ที่กรุณาช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดพิมพ์บทความ

บทความชิ้นนี้ไม่ได้วิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีในสมัยโฮโลซีนตอนกลางและปลายอย่างครบถ้วน อันทำให้งานวิเคราะห์ภาพรวมก่อนประวัติศาสตร์กระบี่ในบริบทของประเทศไทยยังขาดความลุ่มลึก เนื่องจากเงื่อนไขเรื่องเวลาจึงต้องคัดเลือกนำเสนอแง่มุมบางอย่างเฉพาะสมัยไพลสโตซีนเป็นหลัก

ถ้ามีข้อบกพร่องใดๆ ที่เกี่ยวกับการประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ผู้เขียนขออภัยไว้ทุกประการ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมศิลปากร

- 2530 โบราณคดีสี่ภาค. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หัตถศิลป์.
- 2532 ถलग ภูเกิด และชายฝั่งทะเลอันดามัน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- 2533 ศิลปะถ้ำผีหัวโต กระบี่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชมชาติ เทพไชย และคณะ

- 2527 รายงานการสำรวจภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ถ้ำผีหัวโต ตำบลอ่าวลึก อำเภ่อ่าวลึก จังหวัดกระบี่. โครงการโบราณคดีประเทศไทยภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร.

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมธรณีวิทยา

- 2530 พจนานุกรมธรณีวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ด็กลาส แอนเดอร์สัน และพรชัย สุจิตต์

- 2523 รายงานการสำรวจเบื้องต้นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดกระบี่. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.

ชิน อยู่ดี

- 2512 คนก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สิน สินสกุล

- 2535 ธรณีสัณฐานแวดล้อม บริเวณแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่อำเภอมือง จังหวัดกระบี่ และชายฝั่งทะเลจากจังหวัดพังงา-กระบี่. เอกสารงานธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม ฝ่ายธรณีวิทยาสัณฐานแวดล้อม กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี.
- 2539 ธรณีวิทยาสัณฐานแวดล้อม จังหวัดนครนายกและพื้นที่ใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์.

นิติ แสงวัฒน์ และคณะ

2527 รายงานการสำรวจแหล่งโบราณคดีพระธาตุเด่น บ้านหินร่ม ตำบลคลองเคียน อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา. โครงการโบราณคดีภาคใต้ กองโบราณคดี กรมศิลปากร.

มนัส วัฒนาศักดิ์

2537 ผลการศึกษาเรณูวิทยาทางโบราณคดี ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่ และถ้ำชาไก จังหวัดตรัง. ในรายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่ ถ้ำชาไก จังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชนกลุ่มน้อยเผ่าชาไก จังหวัดตรัง เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้า 90-96.

รัสมิ์ ชูทรงเดช

2545ก รายงานความก้าวหน้าของโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เล่มที่ 2 เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

2545ข รายงานความก้าวหน้าของโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เล่มที่ 3 เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เยาวลักษณ์ ชัยมณี

2537 ผลการวิเคราะห์กระดูกสัตว์ที่พบจากถ้ำหมอเขียว 1991. ใน รายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่ ถ้ำชาไก จังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชนกลุ่มน้อยเผ่าชาไก จังหวัดตรัง เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร หน้า 117.

สายันต์ ไพรัชญาจิตร

2529 บันทึกการสำรวจแหล่งโบราณคดีถ้ำนาค. เกาะสองพี่น้อง ตำบลกระโสม อำเภอ

สุวิทย์ ชัยมงคล

- 2531 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ริมฝั่งทะเลอันดามัน บริเวณอ่าวพังงา อ่าวลึก.
ใน ถलग กุเกิด และชายฝั่งทะเลอันดามัน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์. หน้า 19-68.

สุรินทร์ ภูษจร

- 2534 ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับหลักฐานทางโบราณคดียุคไพลสโตซีนตอนปลายถึงยุคโฮโลซีนตอนกลาง ที่ถ้ำหมอบีเยว จังหวัดกระบี่. เอกสารประกอบ การประชุมทางวิชาการระดับชาติฝรั่งเศส-ไทย ครั้งที่ 2 เรื่อง การค้นคว้าวิจัยทางโบราณคดีในประเทศไทย ระหว่างวันที่ 9-11 ธันวาคม 2534. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- 2540 ผลการวิเคราะห์และตีความข้อความทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นถ้ำหมอบีเยวและถ้ำซาไก ประจำปี 2534 หน้า 161-178. ใน รายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอบีเยว จังหวัดกระบี่ ถ้ำซาไก จังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไก จังหวัดตรัง เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

สุรินทร์ ภูษจร และคณะ

- 2521 รายงานเบื้องต้นการสำรวจและขุดค้นที่บ้านเก่า กาญจนบุรี เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- 2534 รายงานเบื้องต้นการขุดค้นที่ถ้ำหมอบีเยว จังหวัดกระบี่ ถ้ำซาไก จังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไก จังหวัดตรัง เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- 2537 รายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอบีเยว จังหวัดกระบี่ ถ้ำซาไก จังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไก จังหวัดตรัง เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศรีศักร วัลลิโภดม

- 2534 ก่อนเป็นมนุษย์และก่อนเป็นคนไทย : ความก้าวหน้าเรื่องก่อนประวัติศาสตร์.
เมืองโบราณ 16(4) : 14-39.

อมรา ชันดีสิทธิ์

- 2529 สารานุกรมภาคใต้ เล่ม 4 หน้า 1409-1416. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาอังกฤษ

Anderson, D.

- 1987 A Pleistocene-Early Holocene rockshelter in peninsular Thailand. *National Geographic Research* 3:184-198.
- 1988 Excavations of a prehistoric rockshelter in Krabi and the prehistory of southern Thailand. In P. Charoenwongsa and B. Bronson, Eds. *Prehistoric Studies : The Stone and Metal Ages in Thailand*, pp. 43-59. Papers in Thai Antiquity 1. Bangkok: Amarin Printing Group.
- 1990 *Lang Rongrien Rockshelter : A Pleistocene, Early Holocene Archaeological Site from Krabi, Southwestern Thailand*. University Museum Monograph 71. Philadelphia: The University Museum.
- 1997 Cave archaeology in Southeast Asia. *Geoarchaeology: An International Journal* 12 (6):607-638.

Bellwood, Peter

- 1997 *Prehistory of the Indo-Malaysian Archipelago*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Charoenwongsa, Pisit and Bennet Bronson

- 1988 *Prehistoric Studies : The Stone and Metal Ages in Thailand*. Bangkok: Amarin.

Choosiri, Praphit

- 1993 An analysis of Palaepathological changes in human skeletal remains from southern Thailand. Unpublished manuscript. Fine Arts Department.

Fox, Robert

- 1970 *The Tabon Cave*. Manila, Philippines : National Museum Monograph 1.

Gorman, C.

- 1971 The Hoabinhian and after: subsistence patterns in Southeast Asia during the Late Pleistocene and Early recent periods. *World Archaeology* 2 : 300-320.

Ha Van Tan

- 1985 The late Pleistocene climate in Southeast Asia: new data from Vietnam. *Modern Quaternary Research in Southeast Asia* 9 :81-86.

Heaney, Lawrence

- 1991 Climatic and vegetational change in Southeast Asia. *Climatic Change* 19 :53-60.

Higham, CHARLES. F. and Rachanie Thosarat

- 1998 *Prehistoric Thailand*. Bangkok: River Books.

Kengkoom, Sunoj

- 1988 Quaternary sea-level fluctuations in the coastal area of eastern Thailand : a synoptic view in relation to mineral resource exploration. *Journal of Southeast Asian Earth Sciences* 7 :39-51.

Kijngam, Amphan

- 1990 Appendix: Indentification of faunal remains from stratigraphic units 5 and 6, Lang Rongrien rockshelter, Thailand. In *Lang Rongrien Rockshelter : A Pleistocene, Early Holocene Archaeological Site from*

- Krabi, Southwestern Thailand*. Pp. 76. University Museum Monograph 71. Philadelphia: The University Museum.
- Hutterer, Karl. L.
 1982 *Interaction Between Tropical Ecosystems and Human Foragers, Some General Considerations*. Working Paper of the East-West Environmental and Policy Institute, East-West Center, Honolulu.
 1985 The Pleistocene Archaeology of Southeast Asia Regional Context. *Modern Quaternary Research in Southeast Asia* 5 :27-33.
- Orichiston D. W. and W. G. Siesser
 1982 Chronostratigraphy of the Plio-Pleistocene fossil hominids of Java. *Modern Quaternary Research in Southeast Asia* 4 :1-18.
- Pookajorn, Surin
 1988 *Archaeological Research of the Hoabinhian Culture or Technocomplex and Its Comparison with Ethnoarchaeology of the Phi Tong Luang, a Hunter-Gatherer Group of Thailand*. Institut fur Urgeschichte der Universitat Tubingen, Tubingen.
 1991 *Preliminary Report of Excavation at Moh Khiew Cave, Krabi Province, Sakai Cave, Trang Province and Ethnoarchaeological Research of Hunter-Gatherer Group, So-called "Sakai" or "Semang"*. Bangkok: Department of Archaeology, Silpakorn University.
 1997 New perspective for Palaeolithic research in Thailand. Paper presented at the Paleolithic Conference, Paris.
- Pope, Geoffrey
 1985 Taxonomy, dating and paleoenvironment: The paleoecology of the early Far Eastern hominids. *Modern Quaternary Research in Southeast Asia* 9 :65-80.
 1988 Recent advances in Far Eastern Paleanthropology. *Annual Review of Anthropology* 17:43-77.
- Roberts, Neil
 1998 *The Holocene : An Environmental History*. Malden: Blackwell.
- Shoocongdej, Rasmi
 1966 *Forager Mobility Organization in Seasonal Tropical Environments : A View From Lang Kamnan Cave, Western Thailand*. Ph. D. Dissertation, Department of Anthropology, University of Michigan, Ann Arbor. UMI: Ann Arbor.
- Sinsakul, Sin
 1992 Evidence of Quaternary sea level changes in the coastal areas of Thailand: a review. *Journal of Southeast Asian Earth Science* 7(1) :23-27.
- Somboon, J. R. P.
 1988 Paleothological study of the recent marine sediments in the Lower Central Plain, Thailand. *Journal of Southeast Asian Earth Science* 2 (3/4):201-210.

- Somboon, J. R. P. and N. Thiramongkol
1992 Holocene highstand shoreline of the Chao Phraya delta Thailand. *Journal of Southeast Asian Earth Science* 7(1) :53-60.
- Sorensen, Per
1976 Preliminary note on the relative and absolute chronology of two early paleolithic sites from north Thailand. *Ixe Collogue, VIII : Le Paleolithique Inferieur et Moyen en Inde, en Asie Centrale et dans le Sud-est Asiatique*. Edited by A. K. Ghosh, pp. 237-251.
- Sun Xiangjun and Chen Yinshuo
1991 Palynological records of the last 11,000 years in China. *Quaternary Science Reviews* 10 :537-544.
- White, Joyce. and L. Kealhofer
1994 *Preliminary report for the Thailand Paleoenvironmental Project*. Submitted report to National Geographic Society.
- Zuraina Majid
1982 The West Mouth, Niah, in the Prehistory of Southeast Asia. *The Sarawak Museum Journal* 31(52) Special Monograph No. 3.
- Zuraina Majid (ed)
1994 *The Excavation of Gua Gunung Runtuh and the Discovery of the Perak Man in Malaysia*. Department of Museums and Antiquity Malaysia.